

KAPITALISME.....

VADER VAN HET
COMMUNISME

Nr. 118 van „DE SMALLE BOEKJES”

WITTE CEL-REEKS

EVULGETUR

W. N. ZIJLSTRA, pr.
Libr. Cens., a. h. d.

In opdracht van de
KATHOLIEKE ACTIE in NEDERLAND
Postbus 2, Heemstede,
uitgegeven door de
KINHEIM - UITGEVERIJ — HEILOO

KAPITALISME, vader van het Communisme

door

DR. E. BRONGERSMA

INLEIDING

Er is alle reden, het Communisme te beschouwen als de grootste en gevaarlijkste aanslag op de moderne mens. Het is een verderfelijk stelsel, en in naam van het Communisme wordt een aller-verderfelijkste practijk gehuldigd. Het staat — zoals de encycliek „Divini Redemptoris” ons leert — voor materialisme, God-loochening, klassenstrijd, totalitaire dictatuur, ontrecting van de mens, vernietiging van het gezinsleven; het geeft aan begrippen als waarheid, goedheid, schoonheid, rechtvaardigheid en vrijheid een geheel andere inhoud; het maakt een afschuwelijke caricatuur van wat men daaronder pleegt te verstaan, en het ijvert voor een democratie, die niets gemeen heeft met het politieke ideaal van de West-Europese volkeren.

Het is een vijand, en dus iets, dat bestreden moet worden. Maar men kan niet iets bestrijden, zonder het te kennen, het te begrijpen in zijn oorzaken. En daarom heeft het weinig zin, zich aan te gorden voor de strijd tegen het Communisme, zolang men het niet heeft leren zien als een protest, en wel een protest tegen toestanden en opvattingen, die van Christelijk standpunt al even verwerpelijk en veroordelenswaard zijn als het

Communisme zelf. Eerst wanneer men hier van uitgaat, en wanneer men ten volle bereid is de consequenties te trekken uit dit inzicht, kan de strijd tegen het Communisme met kans op succes beproefd worden, omdat deze strijd zich dan met gelijke overtuiging en met gelijke hartstocht zal richten tegen al datgene, dat de kweekplaats was van het Communisme en er nog altijd de voedingsbodem voor vormt.

Het Communisme komt rechtstreeks en logisch voort uit het Kapitalisme. Het verloochent, wanneer wij beiden goed vergelijken, zijn afstamming allerminst: het heeft vrijwel alle slechte eigenschappen van zijn vader overgenomen. Het Communisme is wel een protest tegen het Kapitalisme, maar een verblind protest; de apostelen van het Communisme waren dusdanig verblind door de successen van de kapitalistische methode, dat ze deze voor een groot deel — zij het voor een ander doel en vaak in verscherpte vorm — overnamen.

Zo werd het Communisme in menig opzicht alleen maar een verslechterde editie van het Kapitalisme. De eigenlijke grondfouten van het bestreden maatschappelijke systeem werden door het Communisme niet aangetast, maar slechts des te opdringender uitgesproken en verheerlijkt. Zij, die op hun beurt een protest verhieven tegen het Communisme, vergaten deze samenhang maar al te vaak. Wat het Communisme hard en onomwonden uitsprak of tot ideaal maakte, was meestal niet anders, dan wat het Kapitalisme meer heimelijk had beleden en in de practijk gebracht. Ons protest tegen het Communisme krijgt eerst kracht en betekenis, wanneer wij deze samenhang doorzien. Wij zullen daarom allereerst nagaan, hoe Kapitalisme en Communisme historisch verbonden zijn, hoe het een het ander opriep, om daarna vast te stellen, dat al die leerstellingen, die wij in het Communisme verfoeien, teruggevonden worden in het Kapitalisme, en gelijkelijk moeten worden getroffen door onze kritiek. Uit deze negatieve kritiek vloeit dan een positief program van Christelijke activiteit als vanzelf voort.

EEN BLIK OP DE GESCHIEDENIS

De Middeleeuwse mens had geleefd in grotere en kleinere, min of meer hechte gemeenschappen. Natuurlijk zou het verkeerd zijn, ons daar een zeer romantisch en idealistisch beeld van te maken. De Middeleeuwse mens was in de eerste plaats een mens, dat wil zeggen: een wezen zoals wijzelf, met dezelfde hartstochten, dezelfde zwakheden, dezelfde gebreken. Wie zich verdiept in de cultuur-geschiedenis van de Christelijke Middeleeuwen, vindt weinig aanleiding onze hedendaagse samenleving in haar uiterlijke verschijning voor onzedelijker of slechter te verslijten dan die eeuwen van Geloof. Toch mist onze eeuw van ongeloof iets, dat bij onze voorvaderen veel sterker aanwezig was: schuldbesef; dit dan te verstaan als het heldere en duidelijke bewustzijn, verkeerd te hebben gehandeld.

Omdat de mens nu eenmaal mens is, en zich in zijn natuur dus gelijk blijft, kan het schuldgevoel ook in de moderne mens niet ontbreken. De hedendaagse wereld is er echter op uit, het kwaad te bemantelen en er de naam van een deugd aan te geven, en verdringt het daarom nog niet minder reële schuldgevoel naar het onderbewustzijn, waar het de mens ziek en onrustig maakt, zodat het daaruit weer met veel moeite door psychiaters en psychologen moet worden opgediept.

De Middeleeuwse mens was minder gecompliceerd en gezonder; hij deed minstens evenveel kwaad als wij, maar hij wist dat het kwaad was en erkende dit openlijk, tegenover zichzelf en tegenover anderen. En hij erkende ook, dat hij er straf voor verdiende. Daarom beeldde hij in zijn schone kunsten meer duivels en demonen uit, dan wij tegenwoordig doen, maar minder zenuwpatiënten. Ook in onze dagen leven even afschuwelijke sadisten als de grote Blauwbaard, Gilles de Rais. Wat zij in onze dagen echter niet meer doen, is sterven als Gilles de Rais.

De Middeleeuwse mens dacht en voelde anders, omdat hij wist en erkende aan andere machten onderworpen en aan andere mensen gebonden te

zijn. Maar de oude bekoring uit het Paradijs: te zijn gelijk goden, absoluut vrij, ongebonden, zelfstandig, autonoom, knaagde al van de vroegste Middeleeuwen af aan deze erkenning van verbonden-zijn. Zijn oorsprong nemend in zwaarwichtige theologische en wijsgerige bespiegelingen, geleidelijk aan doordringend in het denken over Kerk, Staat en maatschappij, wrat het individualisme door op ieder gebied en maakte te langensleste zelfs niet halt voor de grondslagen van die hechtste, intiemste en kleinste gemeenschap: het gezin. En tot openlijke, alles meeslepende uitbarsting kwam het in de Franse Revolutie.

De Heilige Schrift leert ons de ketterijen zien als een noodzakelijk kwaad. Zuiver theoretisch beschouwd is natuurlijk geen enkel kwaad noodzakelijk, maar in de practijk van het dagelijks leven zien wij niet zelden, dat het kwaad haast de enige drijfveer is, om ander kwaad te bestrijden en treft ons voortdurend dat wonderbare bestuur van de Voorzienigheid, die ook uit kwaad weer goed weet te doen gedijen. Zo zijn ook de ketterijen noodzakelijk. Ze zijn noodzakelijk als prikkel voor de Christenen, die in sloomheid en lauwheid altijd nalaten hun eigen leer te doorgronden en er op ieder gebied de consequenties uit te trekken. Zij zijn een kwaad, omdat ketterijen nu eenmaal steeds leugenachtige vereenzijdigingen zijn van bepaalde waarheden, waarbij andere waarheden in het gedrang raken. Maar we zijn slechte Christenen, als we van een ketterij alleen maar de dwaling, en niet ook de noodzakelijkheid overwegen. En daarom behoren wij, terwijl wij het individualisme principieel verwerpen als dwaling, tegelijkertijd rouwmoedig te erkennen, dat wij het nodig hebben gehad, ook in ons denken langs zuiver Christelijke lijnen, om bepaalde verwaarloosde waarheden te ontdekken. Het heeft ons beter inzicht gegeven in de behoeften en het zieleleven van de afzonderlijke mens, het heeft ons toegankelijker gemaakt voor de waardering van subjectieve gevoelens en meningen. Wij hebben de recente verloochening van dit alles in het Nationaal Socialisme daarom ondervonden als een barbaarse

terugval, want het individualisme had ons humaner leren denken dan vroegere geslachten. Maar we mogen niet vergeten, dat het individualisme tezelfder tijd het aanschijn heeft gegeven aan een volmaakt inhumane maatschappij.

Een samenloop van omstandigheden maakte dit mogelijk. De politieke idealen van de zegevierende Franse Revolutie brachten de doodsteek toe aan de gemeenschappen, die tot dusver het beroeps- en bedrijfsleven zijn eigenaardige organisatie hadden gegeven. De overwinningen van Napoleon's legers effenden overal de baan voor deze nieuwe politieke denkbeelden, door de oude, meer conservatief gezinde heersers van hun macht en invloed te beroven. En dit alles viel in een tijd, waarin de techniek een ongekende vlucht nam door de snelle vervolmaking van het enkele tientallen jaren eerder uitgevonden stoomwerktuig. Nieuwe machines schiepen nieuwe mogelijkheden voor de productie, nieuwe verkeersmiddelen schiepen nieuwe mogelijkheden voor de handel. Wat tot dusver betekenis had gehad voor de stad, kreeg nu betekenis voor een geheel land; en wat betekenis had gehad voor een land, kreeg nu betekenis voor de gehele wereld.

Het is de onafwendbare last van 's mensen vooruitgang, dat aan nieuwe mogelijkheden ook altijd weer nieuwe moeilijkheden gepaard gaan. Tal van problemen, die tot dusver in die vorm ongekend waren geweest, begonnen zich op te dringen aan de denkers, die een belangstellend oog hadden voor de ontwikkeling van de samenleving. En zo ontstond een nieuwe tak van wetenschap: de economie.

Dat deze nieuwe wetenschap beheerst werd door dezelfde idealen, die ook aan het politieke denken richting gaven, is allerm minst verwonderlijk. Dezelfde tijdgeest stuwde hen beide, en deze tijdgeest was de geest van de vrijheid.

Vrijheid is een schoon woord; er is geen revolutie geweest, of zij werd bezielde door het ideaal van de vrijheid. Zelfs zij, die Hitler's meedogenloze onderdrukkingsmethoden schraagden, zongen nog altijd in hun Horst Wessel-lied over het aanbreken

van de „dag der vrijheid”. In naam van de vrijheid is de mens verheven, maar ook vertrapt; in naam van de vrijheid is de waarheid gezocht en beleden, maar ook de leugen verheerlijkt; in naam van de vrijheid hebben heiligen geleden en gestreden, maar de vrijheid, om naar eigen goedvinden een daadwerkelijke kennis van goed en kwaad te verwerven, was het loksel, waarmee de Duivel het eerste mensenpaar tot de zonderval bracht.

Wie dit overweegt, moet wel doordrongen zijn van het feit, dat onder dit begrip „vrijheid” in de loop der geschiedenis zeer verschillende en zelfs zeer tegenstrijdige dingen zijn verstaan. Het is niet voldoende te weten, dat iemand zegt naar vrijheid te streven; altijd zal daarop de vraag moeten volgen: naar wat voor vrijheid? vrijheid waartoe?

Het is een ramp voor de mensheid geweest, dat het vrijheidsideaal, waarmee de Westerse beschaving in het begin van de negentiende eeuw vervuld werd, op een geheel valse voorstelling van de vrijheid berustte. In de strijd voor dit ideaal zijn schrijnende wantoestanden en vermolmde instellingen weggevaagd; beter en menswaardiger opvattingen hebben op verschillende gebieden ingang kunnen vinden. Maar met logische noodzakelijkheid is tegelijkertijd de kiem gelegd voor nieuwe schrijnende wantoestanden, voor nieuwe instellingen met bedenkelijke strekking en voor nieuwe mensonterende opvattingen op andere gebieden.

Scherp en duidelijk was dit mistekende vrijheidsideaal uitgesproken in het Charter van de Franse Revolutie, de Verklaring van de Rechten van de Mens en van de Burger. Na vastgesteld te hebben, dat de mensen vrij worden geboren en vrij blijven, zegt deze Verklaring in haar vierde artikel: „De vrijheid bestaat hierin, dat men alles mag doen wat geen schade toebrengt aan een ander.” En hieruit wordt dan meteen een gevolgtrekking gemaakt, die feitelijk het begrip nog verder verruimt: „Derhalve kent de uitoefening van de natuurlijke rechten van ieder mens geen andere grenzen dan diegene, die aan de andere leden van de samenleving het genot van diezelfde rechten

verzekeren. Deze grenzen kunnen slechts door de wet worden vastgesteld."

Aan mensen uit een tijdperk na twee wereldoorlogen, overstelpt als zij zijn door een stortvloed van wetgeving, die zich intensief bemoeit met vrijwel alle aspecten van het leven, kan deze inperking van de vrijheid door middel van de wet misschien nog vrij afdoende lijken. Daarom moet men er zich terdege rekenschap van geven, dat de stand van zaken in de eerste helft van de negentiende eeuw volstrekt anders was. Overtuigend kan dit gedemonstreerd worden aan de Nederlandse arbeidswetgeving. De wettelijke regeling van de dienstbetrekking en van al datgene, wat daarmee in verband staat, beslaat tegenwoordig een onoverzienbare reeks artikelen, becommentarieerd in lijvige boekdelen en talloze verhandelingen in tijdschriften. Zelfs ervaren en gespecialiseerde juristen hebben moeite, hier steeds een zekere weg in te vinden.

In 1838 daarentegen was de gehele regeling vervat in drie artikelen van het Burgerlijk Wetboek, die de volgende, voor die tijd typerende inhoud hadden:

„1637. Men kan zijne diensten slegts voor eenen tijd, of voor eene bepaalde onderneming, verbinden.

1638. De meester wordt op zijn woord, des gevorderd met eede gesterkt, geloofd:

Ten aanzien van de hoegrootheid van het bedongen loon;

Ten aanzien van de betaling van het loon over het verschenen jaar;

Ten opzigte van hetgeen op rekening gegeven is van het loon over het loopende jaar; en

Ten opzigte der tijdsbepaling, voor welke de huur is aangegaan.

1639. Dienst- en werkboden mogen, indien zij voor eenen bepaalden tijd gehuurd zijn, zonder wettige redenen hunnen dienst niet verlaten, noch uit denzelfden worden weggezonden, voordat de tijd verstreken zij.

Indien zij binnen den bepaalden of gewonen huur-

tijd den dienst, zonder wettige redenen, verlaten, verbeuren zij het verdiende loon.

De meester is echter bevoegd om hen te allen tijde, zonder het aanvoeren van redenen, weg te zenden, doch hij is, in dat geval, verplicht aan hen, behalve het verschenen loon, tot schadeloosstelling te betalen zes weken, te rekenen van den dag waarop zij uit den dienst zijn weggezonden.

Indien de huur voor eenen korteren tijd dan zes weken is aangegaan, of minder dan zes weken te loopen heeft, hebben zij, in dat geval, regt op het volle loon."

Niet alleen ligt er een afgrond tussen onze huidige opvattingen over wat recht en billijk is in de verhouding van werkgever tot werknemer, en de denkbeelden van de wetgever, die de betrekkingen tussen de „meester" en de „dienst- en werkboden" aldus vastlegde, maar om ons een heldere voorstelling van de situatie uit die dagen te vormen moeten wij ons wel realiseren, dat deze bepalingen dan ook alles inhielden; dat dus alles, wat niet in strijd was met de weinige woorden van deze artikelen, geoorloofd was, een geoorloofd gebruik van de vrijheid, die nu eenmaal aan ieder mens toekwam, zolang hij maar geen schade toebracht aan de wettelijk omschreven vrijheid van een ander. Dit juridische vrijheidsbegrip, dat door de Franse Revolutie werd ingevoerd, was wel ver verwijderd van de vrijheid-door-waarheid, waarvan het Johannes-Evangelie spreekt, of van de vrijheid-door-liefde, die Augustinus had verkondigd.

Men heeft het Franse volk wel een bijzonder juridisch genie toegeschreven, en in zoverre was dit juridisch vrijheidsbegrip een typisch Frans product. Zoals zovele producten van de Franse geest bedekte het met pathetische leuzen een zeer kille ondergrond.

In de jaren van Hitler's opkomst wijdde Konrad Heiden een uitvoerige studie aan diens leven en denkbeelden. Hij gaf er de ondertitel aan: „Das Zeitalter der Verantwortungslosigkeit". Het is de vraag, of het grootste deel van de negentiende eeuw deze betiteling niet evenzeer, en nog zelfs in eigenlijker zin verdient. Want dit juridische vrij-

heidsbegrip verhief het ontbreken van verantwoordelijkheid tot dogma. Niemand was verantwoording voor zijn daden schuldig, zolang hij maar bleef binnen de perken van de wet. En — wij zagen het reeds — zeer eng waren die perken niet. Maar zelfs als in later jaren de wet steeds nauwer en nauwkeuriger grenzen aan de vrijheid gaat stellen, blijft dit kwaad van de gelegaliseerde onverantwoordelijkheid overal doorvreten. Wij zien het dagelijks aan het snelverkeer langs de weg: wie zich aan de verkeersregels houdt, is voor alle gevolgen gedekt. Zou het verkeer niet veiliger geweest zijn, wanneer er wat minder regels waren, maar de deelnemers daartegenover dieper doordrongen van het besef, dat zij een bijzondere verantwoordelijkheid op zich laden door zich met hun voertuig op de weg te begeven?

Deze gelegaliseerde onverantwoordelijkheid beheerst het maatschappelijk denken in een tijd, waarin door de ineensstorting van de oude instellingen en de fabelachtige vlucht van de techniek de samenleving een nieuw voorkomen krijgt. Natuurlijk verdraagt zich deze geest niet met de geest van het Christendom, maar het Christendom schijnt in die dagen dood te zijn. De aanwezigheid van deze dode is veel erger, dan de afwezigheid van ieder Christendom, dan de overheersing van een min of meer gezond heidendom ooit had kunnen zijn. Niets is giftiger dan het bederf van het beste. En zo doordringt dit dode Christendom deze nieuwe ontwikkeling van de maatschappij met een allerverderfelijktst venijn: het maakt van de rijkdom een genade, die verworven wordt door de deugd der spaarzaamheid en het sacrament der techniek. Maar het woord over het dragen van elkanders lasten was in het vergeetboek geraakt.

Een nieuwe leus: ieder voor zich en God voor ons allen! was daarvoor in de plaats gekomen. Ieder voor zich! Leef je eigen leven! Later, als deze gedachte de zielen nog verder vergiftigd heeft, zal een stortvloed van echtscheidingen tonen, hoe zelfs de laatste kleine gemeenschap, het gezin, er door aangetast wordt. Voorlopig werd alleen

het maatschappelijk leven er door vernietigd. Ieder moet voor zich zorgen. Niemand is aansprakelijk voor een ander. Zo consequent zijn de eerste verkondigers van deze leerstellingen, dat ze zich niet alleen verheugen in het opruimen van „alle Gilden, Corporatiën of Broederschappen van Neeringen, Ambachten of Fabrieken” (zoals het in onze Staatsregeling van 1798 heet), maar dat zij zelfs waarschuwen tegen het aangaan van vennootschappen. Want wie een compagnon heeft, heeft een meester; hij heeft zich gebonden, zij het ook voor het gemeenschappelijk nastreven van winst; hij heeft iets afgestaan van dat onvervangbare goed: de vrijheid.

De grondstellingen van de klassieke economie zijn, dat elk mens zijn eigenbelang nastreeft, dat elk mens zijn eigenbelang het beste kent, en dat elk mens ook het beste in staat is zijn eigenbelang na te streven. Daarmee is een nieuw mensentype geschetst: de homo economicus, de economische mens. Deze economische mens is, zoals uit deze stelregels volgt, een sluw wezen, door niets anders bezielde dan door winstbejag, en dat te werk gaat zonder zich om andere dingen of andere mensen te bekommeren. Dit is de ideaalmens van deze tijd, en men moet toegeven, dat er meer dan genoeg mensen geweest zijn, die dit ideaal hebben weten te benaderen.

Zet men een klein hondje en een grote leeuw in één kooi, en werpt men tussen beide dieren een stuk vlees, dat hun tot voedsel moet dienen, dan kan men wel verder verkondigen, dat dit vlees genoeg is voor de twee dieren tezamen, dat ieder dier belust is op voedsel, dat ieder dier het best weet, welk voedsel geschikt voor hem is, en dat men het maar aan ieder dier moet overlaten zelf zijn eigen voedsel te bemachtigen, maar men zal zich dan toch niet mogen verwonderen, als de zaken binnen de kooi zich niet zo volkomen harmonieus ontwikkelen, en het hondje in de letterlijke zin van het woord een hondenleven heeft, of misschien zelfs een hondendood. De grondstellingen van de klassieke economie hadden in de samenleving een soortgelijke uitwerking. Zij leid-

den tot een verdeling van de bevolking in twee groepen, waarvan de één meer en meer, de ander minder en minder kreeg. Deze gang van zaken was onafwendbaar in een maatschappij, door deze theorieën beheerst. De techniek droeg er niet de schuld van, maar wel maakte de techniek, dat deze noodlottige ontwikkeling van het sociale leven zich in een zo verbijsterend tempo voltrok, en in zo verbijsterende mate. Want het was de techniek, die het mogelijk en noodzakelijk deed worden, dat een arbeidersbevolking zich opeenhoopte in fabriekssteden, en daar vervreemde van al wat de mens menselijk maakt.

Arm en rijk waren er steeds geweest, en er is niet de minste reden om het stoffelijk bestaan van de arme — in welke tijd ook — te idealiseren. Armoede is altijd hard en in haar felste gedaante is het niet alleen het lichamelijk bestaan van de mens, dat zij bedreigt. Maar wie de Europese cultuurgeschiedenis bestudeert, kan toch niet ontkomen aan de indruk, dat de armoede in vroegere eeuwen een aanmerkelijk minder onmenswaardig voorkomen had, en in ieder geval niet die waanzinnige omvang bereikte, die zij verkreeg in het zogenaamd vroeg-kapitalistische tijdperk, dat men kan rekenen van de helft der zestiende eeuw tot het einde der achttiende. In de Gouden Eeuw wemelde het schatrijke Holland van bedelaars; in Engeland was in de zeventiende eeuw een vierde van de bevolking op ondersteuning aangewezen; Parijs, een stad van 260.000 inwoners, had 65.000 bedelaars, maandelijks stierven er in het grote ziekenhuis van Hôtel-Dieu zeshonderd personen van ellende, en de Bisschop van Montauban berichtte in 1694, dat er in zijn diocesis dagelijks ruim 450 mensen van honger omkwamen. Is de omvang van dit pauperisme reeds op zichzelf ontstellend genoeg, de maatschappelijke ontwikkeling, de opeenhoping van de verarmde bevolking in de industriesteden, maakt het aspect nog veel onmenselijker. Waar tot dusver de mensen nog geleefd hadden in betrekkelijke kleine plaatselijke gemeenschappen, met eigen zeden en eigen tradities, die een zeker houvast, een zekere rugge-

steun gaven, daar werden zij nu losgelaten, vermengd en dooreengeworpen tot een kleurloze massa. Ook in die kleinere gemeenschappen had het zedelijk leven lang niet in alle opzichten op een voorbeeldig peil gestaan, maar wat daar nog niets anders was dan een soort primitieve natuurlijke ongebondenheid, verwerd in deze kleurloos opeengestapelde massa vanzelf tot pure beestachtigheid. Onder deze omstandigheden ontaardde de maatschappij tot samenleving: op een zelfde grondgebied, in een zelfde stad leefden samen, maar naast elkaar en geestelijk gescheiden van elkaar, twee bevolkingsgroepen; de ene, berooid, met geen andere bestaansmogelijkheid dan de arbeid van de eigen handen, steeds op de rand, en niet zelden onder de rand van het bestaansminimum zwevende; de andere rijk, machtig, maar toch ook weer niet in het ongestoorde, zelfverzekerde bezit van de macht, omdat deze macht alleen behouden kon worden met veel energie, handigheid en gebrek aan scrupules, vanwege de opdringende concurrentie.

Twee bevolkingsgroepen, in uiterlijk en innerlijk vervreemd van elkaar. Natuurlijk is dit beeld een geweldige simplificatie; natuurlijk waren er velen, die noch tot de ene, noch tot de andere groep behoorden; natuurlijk waren er, die zich op wisten te werken van de onderdrukte groep tot de beheersende, en er waren er ook, die van heersers terugvielen in de klasse der beheersten. Maar toch mag dit beeld worden opgesteld, omdat het deze opdeling van de maatschappij in twee groepen was, die haar stempel drukte op alles en het eigenaardig voorkomen gaf aan deze periode. Wat tussen deze twee groepen instond, was niet kenmerkend, het was een in aantal en betekenis slinkende schare.

Zo ontstond de wereld van het Kapitalisme: een wereld, waarin de productiemiddelen het eigendom zijn van een betrekkelijk kleine groep, de kapitaalbezitters, terwijl de grote massa geen eigen bezit heeft, en dus gedwongen is in haar levensonderhoud te voorzien door tegen loon in dienstbetrekking te gaan bij de kapitaalbezitters.

Het is een systeem, dat geschapen en in stand gehouden werd door het individualistische winststreven.

Eén ding is bovenal belangrijk: dat men de betekenis en de invloed van dit systeem niet overschat. Het heeft zich meester gemaakt van een weliswaar invloedrijk, doch altijd nog maar klein deel van de wereld. Bovendien heeft het zich in zijn zuivere vorm slechts kort kunnen handhaven. De voornaamste oorzaak hiervan is, dat het systeem op verschillende punten zijn tegenspraak in zichzelf draagt en dus ook vanzelf tegenkrachten oproept.

In de eerste plaats is het immers duidelijk, dat de opbrengst van de productie verdeeld moet worden tussen de arbeiders en de eigenaar van de productiemiddelen. Wil de eigenaar van de productiemiddelen dus een zo groot mogelijke winst behalen, dan zal hij de lonen van de arbeiders zo laag mogelijk moeten stellen. Deze theorie is heel simpel en heeft dan ook vrijwel onbeperkt opgeld kunnen doen in de jaren van de opkomst van het Kapitalisme. Maar men kan haar alleen volhouden, indien de geproduceerde goederen elders worden verkocht.

Moet men de kopers zoeken onder de bevolking ter plaatse, dan wreken zich de lage lonen door de koopkracht van de massa te ondermijnen. Op zich zelf genomen zou de kapitalistische ondernemer er dus belang bij hebben lage lonen te betalen, mits dan andere kapitalistische ondernemers maar weer hoge lonen uitkeren. Maar ook dit gaat weer niet op, want dergelijke grote verschillen in de beloning zouden de arbeiders wegzuigen uit de slecht betalende bedrijven en deze dus stilleggen.

Deze tegenstellingen geven een innerlijke onevenwichtigheid aan het kapitalistische systeem, in het begin nauwelijks bespeurbaar, maar geleidelijk aan tot onoverkomelijke problemen groeiende, naarmate het stelsel zich van meer landen en werelddelen meester maakte. De spanningen, in de wereld opgeroepen door dit langzamerhand vast lopen van het kapitalistische stelsel, met het daaraan gepaard gaande krampachtige zoeken naar

nieuwe onontgonnen gebieden, vormen de achtergrond van het ontstaan van de eerste wereldoorlog.

In de tweede plaats leidde het kapitalistische systeem tot een flagrante tegenstelling tussen theorie en praktijk in het openbare leven. In theorie was ieder vrij, omdat hij daardoor ook het best in staat was zijn eigen belangen te behartigen. In de praktijk demonstreerde zich steeds duidelijker de volkomen machteloosheid van de bezitloze. Een maatschappij, waarin het dagelijks leven doorlopend de heersende leer tot leugen stempelde, moest wankel en onstandvastig zijn. Met innerlijke noodzaak gaf zij aan tal van revolutionaire stromingen het aanschijn.

Waar theorie en praktijk botsten, moest één van hen het op de duur afleggen. Een overwinning van de praktijk zou betekend hebben de wederinvoering van de slavernij, het omsmeden van de klassen-maatschappij tot een kasten-maatschappij, waarvan de instellingen aan de kapitaalbezitters het recht, om over het proletariaat naar eigen goeddunken te beschikken, toekenden en verzekerden. Een dergelijke ontwikkeling zou voor het proletariaat zeker dragelijker geweest zijn dan een voortduren van de toestanden gedurende de opkomst van het Kapitalisme, want zij zou aan de heersende klasse tenminste een zekere verantwoordelijkheid hebben opgelegd voor de levensomstandigheden van het proletariaat. Wie denkt aan de hedendaagse toestanden in Sovjet-Rusland, waar een dergelijk beschikkingsrecht over het proletariaat aan de politieke heersers-kaste is toegefallen, zal een ontwikkeling in deze richting ook niet te gauw voor onmogelijk verslijten. Maar het is een onvergankelijke glorie voor de Westerse beschaving, dat hier de geest het won van de stof, dat hier de theorie overwon op de praktijk. Geleidelijk aan, meest langzaam, soms met een sprong, maar nooit in radicale omwenteling, werd de praktijk van de kapitalistische onderdrukking weggevreten door de theorie van de vrijheid. Een gang van zaken, die enorm veel

goeds teweeg bracht, maar die toch ook aan twee grote euvels mank ging.

Want vooreerst bleef, zoals gezegd, een radicale omwenteling uit, zodat het kwaad vaak alleen verminderd, niet weggenomen werd. En in de tweede plaats verzekerde de overwinning van de theorie wel een groter plaats aan de vrijheid, maar het bleef nog steeds een in veel opzichten misverstane vrijheid, een puur individualistisch opgevat recht om datgene te doen, waar men zin in had.

Vraagt men naar de oorzaken van deze ongunstige ontwikkeling, dan is het antwoord te vinden in diezelfde overschatting van het kapitalistische systeem, waartegen hierboven gewaarschuwd werd. Merkwaardig is, dat zowel voor- als tegenstanders zich aan deze overschatting te buiten gingen.

Voor- en tegenstanders waren er gelijkelijk van overtuigd, dat het Kapitalisme zijn grootheid en zijn overheersende positie dankte aan een uitbuiten van de mogelijkheden, geboden door de individualistische vrijheidsleer. Het is dus te begrijpen, dat de voorstanders aan deze opvatting van de vrijheid wilden vasthouden. Maar de tegenstanders deden niet anders. Zij waren niet zo logisch, de individualistische vrijheidsleer te gaan bestrijden, omdat deze het aanschijn had gegeven aan de ellende van het Kapitalisme; zij meenden integendeel, geen beter tegenwicht tegen de machten van het Kapitalisme te kunnen vormen dan door de vijanden van dit stelsel eveneens de mogelijkheid te bieden, op grond van deze zelfde individualistische vrijheidsleer hun positie te versterken.

Men zag niet in, dat deze leer een dwaling was, een allernoodlottigste dwaling. Men begreep slechts, dat deze leer een middel was geweest tot machtsvorming, en in de strijd voor eigen machtsvorming bediende men zich gaarne van ditzelfde middel.

Door deze valse vrijheidsleer van het Kapitalisme over te nemen, heeft het Communisme een werkelijk radicale verandering van de maatschappij onmogelijk gemaakt. En dit was niet het enige punt, waarop het door de ongelukkige keuze van zijn

standpunt een conservatieve in plaats van een radicale invloed uitoefende.

Geen sterveling kan zich onttrekken aan de indrukken van zijn tijd en zijn omgeving. Ieder is geneigd, aan de instellingen en de heersende opvattingen van zijn tijd een veel groter betekenis toe te kennen, dan daaraan toekomt, wanneer men ze beschouwt in het verband van de gehele historie. Al te gemakkelijk houdt men de inrichting van de maatschappij, waarin men leeft en waarmee men vertrouwd is, voor onwrikbaar, vaak alleen al, omdat men zich de zaken eigenlijk niet anders kan voorstellen, dan zij thans zijn.

Zo is het ook gegaan met de tijdgenoten van de kapitalistische machtsopbloei. Velen zagen deze maatschappijvorm als iets noodzakelijks, iets onafwendbaars, zodat de ondergang daarvan tevens de ondergang zou meebrengen van alle grote maatschappelijke waarden: de beschaving, het gezag, de godsdienst, het vaderland, het gezin, de moraal. Voor- en tegenstanders van het systeem trokken ieder daaruit hun eigen conclusie. De voorstanders voelden zich gesterkt in hun verdediging van het kapitalistische stelsel, nu zij zich bewust waren daardoor tevens al deze grote maatschappelijke waarden te verdedigen. En de tegenstanders raakten erdoor overtuigd, dat hun strijd niet alleen gold het afschuwelijke Kapitalisme, maar tegelijkertijd al die verschijnselen, die er onlosmakelijk mee verbonden waren: de beschaving, het gezag, de godsdienst, het vaderland, het gezin, de moraal. Al deze dingen waren uitvindingen van de bourgeoisie, en moesten dus met de bourgeoisie, althans in hun huidige gedaante, verdwijnen.

Maar deze ondoordachte aanval riep hele nieuwe groepen in de samenleving in het geweer. Het waren zij, wier levenstaak lag op het terrein van al deze grote maatschappelijke waarden, waartegen de vijanden van het Kapitalisme nu de strijd aanbonden. Ook zij waren natuurlijk wel enigszins besmet door de waan van de dag, die het bestaan van de kapitalistische maatschappijvorm als iets natuurlijks deed zien, als verbonden met het

voortbestaan van al die andere grote goederen. Maar velen van hen waren toch ongetwijfeld scherpzinnig genoeg om bij nader nadenken in te zien, dat juist deze waarden bij uitstek bedreigd werden door het Kapitalisme en zijn noodzakelijke gevolgen. Hun geestdrift voor deze waarden moest hen in beginsel tot vijanden van het Kapitalisme maken. Doch het noodlottig en onvermijdelijk effect van de aanval van het Communisme, dat zich gelijkelijk keerde tegen het kapitalisme en tegen deze andere, zo geheel ongelijksoortige grootheden, dreef de verdedigers van deze laatste op één hoop met de voorvechters van het Kapitalisme. Op deze wijze heeft de foutief ingezette aanval van het Communisme de positie van het Kapitalisme enorm versterkt; het is hieraan te wijten, dat de ontwikkeling van de maatschappelijke instellingen een zoveel trager verloop had en dat een radicale hervorming achterwege bleef. Aan zichzelf overgelaten, zou het Kapitalisme een snelle dood gestorven zijn aan zijn innerlijke tegenstrijdigheden. De misgrepen van de Communistische bestrijdingstactiek gaven het een veel sterker weerstandsvermogen en verlengden de doodstrijd, die nog in onze dagen voortduurt.

DE COMMUNISTISCHE APPEL EN DE KAPITALISTISCHE BOOM

Het Communisme is een van de giftigste vruchten aan de boom van het Kapitalisme. En alleen reeds het feit, dat dit stelsel met innerlijke noodzakelijkheid dergelijke vruchten moest voortbrengen, is voldoende, om het eens en voor al te veroordelen.

Het Communisme stelt als einddoel de hoogst mogelijke stoffelijke welvaart van het individu. Aan dit materialistisch streven maakt het alles ondergeschikt. Omdat het meent, deze welvaart alleen langs de weg van het collectivisme te kunnen bereiken, worden de zelfstandige geestelijke en zedelijke waarden van de persoonlijkheid vertrapt. Het verwacht de komst van de heilstaat door een

volledige overwinning in de klassenstrijd, waarbij de verslagen klasse geheel zal worden geliquideerd. Goed, waar en recht is alles, wat het belang van het proletariaat in deze klassenstrijd kan dienen. Voor onaantastbare zedelijke beginselen, voor een absolute waarheid, voor een recht, dat boven tijden en volkeren uitgaat, is in deze opvatting geen plaats meer. Godsdienstige leringen, die de aandacht van de mens van de stof afleiden en zijn belangstelling voor aardse goederen kunnen verzwakken, zijn te bestrijden als een maatschappelijk gevaar. Het gezag van de overheid moet in dienst worden gesteld van de klassenstrijd ten behoeve van het proletariaat, en waar dit niet mogelijk is, moet het worden bestreden en aangetast. De particuliere eigendom en het gezin, bolwerken van bourgeois-mentaliteit moeten worden opgeruimd; de opvoeding van de kinderen kan beter door de gemeenschap geschieden.

Dit is de appel, en de meeste mensen zijn daarvan wel op de hoogte. Veel te weinig heeft men zich afgevraagd, of de boom, waaraan hij groeide, wel veel anders of veel beters was.

MATERIALISME.

Het is zonder meer duidelijk, dat per slot van rekening het Kapitalisme geen haar minder materialistisch is dan het Communisme. Het Kapitalisme als maatschappijvorm berust op de erkenning van de zelfzucht, het winstbejag, als hoogste maatstaf. Het streven naar winst, een alleszins natuurlijke en zeker niet minderwaardige eigenschap van de menselijke psyche, is door het Kapitalisme losgerukt uit zijn verband en heeft een zelfstandige betekenis gekregen. De aantrekkelijkheid van het behalen van winst is één van de drijfveren tot menselijk handelen. De schepper van de menselijke natuur heeft deze zo gemaakt, dat winst een prikkel voor haar is tot arbeid. Ook hij, die uitsluitend een bepaalde arbeid verricht om daarmee winst te behalen, doet dus niets, wat van moreel standpunt te veroordelen is. Maar het getuigt toch zeker van een on-

derschatting van de menselijke natuur, wanneer men niet erkent, dat er andere prikkels tot werken voor de mens bestaan, waarvan sommige ontegenzeggelijk een hoger zedelijk gehalte hebben dan het winststreven. Een mens kan zwoegen uit liefde en uit haat, uit een verlangen naar schoonheid, naar gerechtigheid, naar de overwinning der waarheid, uit machtswellust of louter uit verveling. Winst is maar één van de prikkels, de winstprikkel is maar één van de middelen, waardoor onze natuur ons voortdrijft op ons levenspad. Van dit ene middel onder vele maakte het Kapitalisme het enige en uitsluitende levensdoel. De betekenis van een mens werd afgemeten naar zijn succes in zaken, en de biografieën van hen, die groot en rijk geworden waren, golden als moderne heiligenlevens voor het opgroeiende geslacht.

Er is reeds vaak op gewezen, dat de kapitalistische economie een volkomen valse plaats heeft gegeven aan het geld. Van oudsher was het geld een ruilmiddel, een kostelijke uitvinding van het mensdom, dat de ruil en uitwisseling van goederen op een veel vlotter en doeltreffender wijze mogelijk maakte. Zonder geldstelsel is geen hogere cultuur denkbaar. Maar in de tijden vóór de kapitalistische periode was het geld, behalve dan misschien voor enkele geesteszieke vrekken, uitsluitend een middel gebleven: goederen werden via het geld omgezet in goederen. Het Kapitalisme maakte het geld tot doel, productie en handel werden tot wegen, die alleen maar betekenis hadden in zoverre ze tot dit doel leidden: voor geld werden goederen gekocht om daarmee nog meer geld te verdienen. Deze tegenstelling tussen de niet-kapitalistische formule: goederen-geld-goederen, en de kapitalistische: geld-goederen-geld, is typerend. Zij verklaart, waarom de waardering van een onderneming geheel afhankelijk wordt gesteld van het dividend, dat zij uitkeert, zonder dat men er zich om bekommert, hoeveel werkgelegenheid de onderneming biedt, wat voor levenspeil zij geeft aan hen, die erin werken, wat voor invloed de dagtaak er heeft op gezondheid en levensvreugde, wat de nuttigheid en de kwaliteit is

van de door die onderneming voortgebrachte goederen, om kort te gaan: in hoeverre zij het leven (en niet alleen het stoffelijk leven) van de gemeenschap in haar geheel verheft of verlaagt. De aanhanger van het Kapitalisme heeft geen reden, de aanhanger van het Communisme zijn materialistische levensopvatting te verwijten.

AANTASTING VAN DE PERSOONLIJKHEID.

Alle totalitaire stelsels, zowel het Communisme als het Fascisme, hebben gemeen, dat aan de afzonderlijke mens alleen betekenis wordt toegekend in zoverre hij waarde heeft voor de collectiviteit. Het afmaken van krankzinnigen en ongeneeslijke zieken in Duitsland en de uitroeiing van het Joodse ras, het afslachten van de „volksvijanden” in Sowjet-Rusland, het is alles een logisch uitvloeisel van deze opvatting. Een eigen, zelfstandige waarde van de menselijke persoonlijkheid wordt geloochend. Men ontkent, dat de mens een eigen persoonlijke levenstaak zou hebben, een doel, hoger gelegen dan de belangen van de collectiviteit, en waaraan hij het recht ontleent op die onaantastbare vrijheden, waarover hij moet beschikken om dit doel behoorlijk te kunnen nastreven. In de totalitaire stelsels wordt de mens gezien als een cel in het levend lichaam. Hij wordt gevoed en verzorgd, zolang als zijn welzijn tot welzijn van het lichaam strekt. Is dat niet meer het geval, wordt hij nutteloos of zelfs schadelijk, dan geeft men hem prijs aan ondergang en vernietiging, evenals men een te lang geworden nagel afknijpt of een ontstoken blinde-darm uitsnijdt. Men kan het Kapitalisme ook wel totalitair noemen, in zoverre het alles ondergeschikt maakte aan het winststreven, maar collectivistisch is het allerminst. Het stelt ieder op zich zelf, heft alle bindingen tussen de mensen op en kent geen gemeenschapsgedachte. Het valse gemeenschapsbegrip van het collectivisme wijst het even beslist af, als de ware gemeenschapsgedachte van de christelijke denkers. Toch had het ook de behoefte, een bepaald soort mensen op te kweken, dat gemakkelijk zou passen in het nieuwe beeld van

de samenleving. De geweldige vlucht van de techniek, met zijn massa-fabricage van gelijkvormige artikelen, maakte alles vlakker, eentoniger, mechanischer. Deze onvermijdelijke uitwerking van het tijdperk van de machine mag men natuurlijk niet uitsluitend in het nadeel van het Kapitalisme boeken, omdat de ontwikkeling van de techniek, die op zichzelf beschouwd een goed is, nu eenmaal ook onder andere maatschappelijke stelsels deze ongunstige bijverschijnselen zou hebben veroorzaakt. Het verwijt, dat op dit punt het Kapitalisme treft is dan ook minder, dat die bijverschijnselen van de techniek optraden, doch veeleer, dat men die bijverschijnselen zo gemakkelijk en met vreugde accepteerde. Men stelde zich niet de vraag, of deze vervlakking van het leven een verarming van de menselijke persoonlijkheid betekende, waartegen men langs andere wegen verweer moest voeren. Het Kapitalisme zag alleen, dat juist deze verarming van de persoonlijkheid alles efficiënter deed verlopen, en verweerde zich dus tegen elk streven, deze ongunstige bijverschijnselen van de techniek op te heffen.

Alles wat zweemde naar uitzonderlijkheid, grilligheid, eigenaardigheid, kwam in botsing met de geest van de tijd. Men moest mensen hebben, die goed met machines konden omgaan, die eendere handgrepen op eendere wijze konden uitvoeren. Men moest mensen hebben, die gelukkig waren met het eendere massafabrikaat, en die niet teveel aandrongen op afwisseling of aanpassing aan eigen smaak. Voor het Kapitalisme was de massamens, het kuddedier, het bruikbaarste type. Het gehele onderwijs werd op het opkweken daarvan aangelegd. Het hoogst in aanzien stonden de nuttige wetenschappen, die kennis, waarmee men later geld zou kunnen verdienen. De beoefening van die vakken, die alleen maar de geest verrijkten en het oordeel verdiepten, kwam in discredit. Aan karaktervorming werd nauwelijks aandacht besteed en waar men er zich wel mee bezig hield, was het voornamelijk om van jongens gentlemen te maken, dat wil zeggen lieden, voor wie het grootste kwaad bestaat in een afwijking van de

fatsoenscodex van hun klasse. Volksontwikkeling werd tot op zekere hoogte bevorderd, toen men eenmaal had leren inzien, dat dit de kwaliteit van de arbeidsprestatie kon verhogen.

Het onderwijs-systeem, de trek van het platteland naar de steden, waar alles tot grauwe eenheid werd gemengd, de mechanisatie van de arbeid, een op de spits gedreven arbeidsverdeling, die de arbeider vervreemde van zijn eigen product, zij alle tezamen kweekten de massa-mens. Alle gepraat over de eeuw van de vooruitgang, over de triomfen van wetenschap en techniek, kon niet weg-nemen, dat geen mensentype op Gods aardbodem zo weinig tot zelfstandig nadenken in staat was als dit product van het Kapitalisme. De gelijk-schakelingswaan van Communisme en Nationaal-Socialisme werd in later jaren alleen uitvoerbaar, omdat het Kapitalisme er eerst het enig geschikte mensensoort voor gefokt had.

Het Kapitalisme heeft nooit, zoals de collectivistische systemen, openlijk de strijd tegen de persoonlijkheid aangeboden. Maar het heeft een wereld geschapen, waarin de persoonlijkheid tot ondergang gedoemd was. De verheffing van het winststreven tot allesbeheersende factor was een trap tegen de menselijke waardigheid. De populariteit van de grensloon-theorie, volgens welke het grootste aantal mensen gedoemd was te leven op de grens van de fysieke bestaansmogelijkheid, is een sprekend getuigenis voor het feit, hoe onverschillig men stond tegenover de persoonlijkheidsvorming van de medemens. Wie ternauwernood stoffelijk het bestaan kan rekken, heeft geen tijd om zich om geestelijke waarden te bekommeren. Ware beschaving bestaat in ontplooiing van de persoonlijkheid, en het Kapitalisme aanvaardde gelaten een toestand, waarin het meerendeel der mensen van beschaving werd uitgesloten. De aanhanger van het Kapitalisme heeft geen reden, de aanhanger van het Communisme zijn gebrek aan eerbied voor de persoonlijkheid te verwijten.

KLASSENSTRIJD.

Behalve de afschaffing van de persoonlijke eigen-

dom heeft geen leerstelling van het Communisme zo'n grote indruk gemaakt als de propaganda voor de klassenstrijd. Men is minder bewogen door de zekerheid, dat het communisme de mens berooft van zijn hoogste geestelijke goederen, dan door het feit, dat het tot klassenstrijd aanspoort, want de klassenstrijd kost geld. Dit is, wat men het Marxisme in hoge mate kwalijk neemt: dat het de arbeiders verenigd heeft en daardoor de klassenstrijd heeft gemaakt tot een kostbaar iets, een worsteling, waarin men ook niet meer altijd zeker is van de overwinning. Want dit is ook feitelijk de voornaamste verandering, die de leerstellingen van Marx in de situatie hebben gebracht. Marx heeft de klassenstrijd niet verklaard, hij heeft hem ook niet uitgevonden. De klassenstrijd was verklaard door de economische beginselen van het Kapitalisme, en door het Kapitalisme op meedogenloze wijze gevoerd, al lang vóór Marx. De kapitalistische economie droomde alleen van een klassenstrijd zonder eindē, een permanent neerdrukken van de ene klasse door de andere op een peil, waarbij altijd juist voldoende werkkrachten aanwezig zouden zijn en de overtolligen moesten omkomen. Marx wilde de rollen omkeren, en droomde van een beëindiging van de klassenstrijd door de volledige overwinning van de ene klasse op de andere. Het waren dromen zonder schoonheid, maar het valt moeilijk tegen te spreken, dat de kapitalistische zienswijze nog meer van een nachtmerrie weg had dan die van Marx.

De aanhanger van het Kapitalisme heeft geen reden, de aanhanger van het Communisme zijn propaganda voor de klassenstrijd te verwijten.

MORAAL.

Zoals alle totalitaire stelsels, heeft ook het Communisme de moraal ondergeschikt gemaakt aan de belangen van de gemeenschap, die het vergoddelijkt, en die voor het Communisme is: de collectiviteit van het proletariaat.

„Zedelijk is alles”, heeft Lenin gezegd, „wat de vernietiging van de oude samenleving van uitbuiters en de vereniging van het proletariaat be-

vordert, onzedelijk is alles, wat daarmee in strijd is." In deze opvatting heeft de zedelijkheid haar absolute waarde verloren; zij is uiterst betrekkelijk geworden, immers afhankelijk van het goeddunken en het persoonlijk inzicht van de volksleider, die optreedt als exponent van de dictatuur van het proletariaat. Snel en wispelturig als de wijzigingen in dit opzicht zijn dan ook de wijzigingen in de zedelijkheid. Wat deugd was, kan in een minimum van tijd verkeren in strafwaardig kwaad, en omgekeerd. Binnen twintig jaren nadat de Russische wetgeving het huwelijk eenzijdig ontbindbaar maakte, de vruchtafdrijving billijkte en alle verschil tussen natuurlijke en echte kinderen ophief, begint al weer een ommezwaai in de andere richting en openbaren zich symptomen van allerbekrompenste puriteinse preutsheid.

De moraal van het Kapitalisme is constanter, maar daarom nog niet verhevener. Zij is constanter, omdat hier niet het wisselvallig oordeel van een enkel machthebber over de vermeende belangen van een bepaalde bevolkingsgroep de toon aangeeft, doch hier een vaste norm wordt aangelegd: vermeerdering van materiële rijkdom. Maar de kapitalistische moraal is zeker niet verhevener dan de communistische, want het belang van een collectiviteit is toch nog altijd een edeler maatstaf dan egoïstische geldddorst.

Een typisch product van het kapitalistische denken is de naamloze vennootschap. De Tilburgse hoogleeraar prof. dr. M. J. Cobbenhagen O. P. heeft er met recht op gewezen, dat hier het winststreven — dat toch altijd maar een onderdeel van de menselijke persoonlijkheid vormt — uit dit persoonlijk verband is gerukt, waar het door andere eigenschappen en neigingen in evenwicht kon worden gehouden, en op zich zelf tot een persoonlijkheid, een rechtspersoon, is geobjectiveerd, zodat het voortaan losgemaakt en ongeremd te werk kan gaan. Men acht dan ook een vennootschap goed en geslaagd als zij hoge winsten afwerpt. Niet het antwoord op de vraag, of zij dienstig is aan de hogere belangen van het menselijk bestaan, welke artikelen zij voortbrengt, wat het levenspeil van

haar personeel is, aan hoeveel mensen zij werkgelegenheid verschaft, beslist over de goedheid en de deugdelijkheid van een onderneming, maar haar jaarbalans. Een onderneming kan als geslaagd worden beschouwd, ook als haar arbeiders moreel, verstandelijk of lichamelijk te gronde worden gericht door hun dagelijks werk; ook als slechte arbeidsvoorwaarden en bestaansonzekerheid hun gezinsleven verwoesten; ook als de concurrent meedogenloos bestreden wordt en de consument wordt opgescheept met rommel, minderwaardig naar kwaliteit of bestemming. Mits zij slechts hoge dividenden en tantièmes uitkeert.

Goed is naar de maatstaven van het Kapitalisme degene, die succes in zaken heeft. Deugd is al datgene, wat tot dit succes kan bijdragen. Dat tijd geld is, dat spaarzaamheid en vlijt huizen als kastelen bouwen, dat eerlijk het langst duurt, zijn de gulden zedespreuken van het Kapitalisme. Men moet zich niet overgeven aan wellust en onmatigheid, want daardoor ondermijnt men zijn werkracht en tevens — als het bekend wordt — zijn crediet. Men moet ijverig zijn, want de morgenstond heeft goud in de mond. Het bijwonen van openbare godsdienstoefeningen is aan te bevelen, want het geldt als een bewijs van degelijkheid en wekt vertrouwen.

Het Kapitalisme heeft, naar een woord van Sombart, de zuinigheid verheerlijkt als de deugd der rijken.

Succesvolle kapitalisten worden als toonbeelden aan de jeugd voorgehouden. „Hoe ze groot en rijk werden” is de titel van een bundel van dergelijke moderne heiligenlevens. Dr. Beekman citeert de uitspraken van Carnegie: „Zeer weinige millionairs ken ik, die vrij zijn van de zonde, anderen tot bedelaars te hebben gemaakt”; van Nathan Rothschild: „Het is niet mogelijk millionnair te worden zonder met de arm langs de gevangenis te strijken”; van John Rockefeller: „Ik wil graag aan een plaatsvervanger een millioen dollar salaris geven, als deze maar zonder enige gewetensbezwaren is, om duizenden als offers te laten sterven.” Iedereen weet dit, maar desondanks staan

dergelijke mannen in eer en aanzien. Men prijst de eenvoud van hun dagelijks leven; hun naam wordt vereeuwigd in wetenschappelijke instituten of charitatieve instellingen, tot stand gekomen dank zij de vrijgevigheid, waarmede zij enkele miljoenen van hun kwalijk verworven bezittingen afstaan.

Armoede daarentegen is geworden tot een blaam voor de arme. Terwijl in de niet-kapitalistisch denkende landen de armoede zich naakt en openlijk toont in al haar schrijnende lelijkheid, is zij in de kapitalistische landen een schande geworden, die men liefst zo lang mogelijk angstvallig verborgen houdt. Het bestaan van een groep van zogenaamde „stille” armen is een aanklacht tegen de mentaliteit van de maatschappij, waarin zij zich bevinden, die immers armoede zo ongeveer op gelijke voet behandelt als venerische ziekten: men moet ze bestrijden; men moet de lijders hulp verschaffen, maar zij hebben geen aanspraak op deernis.

In de meeste kapitalistische landen, en ook in Nederland, is de wetgever er zelfs niet voor teruggeschrikt het uiterste stadium van armoede tot een misdrijf te stempelen. Wie geen woning bezit, en geen middelen van bestaan heeft, wordt in artikel 432 van het Nederlandse wetboek van Strafrecht op één lijn gesteld met een souteneur; hij kan tot twaalf dagen hechtenis en tot drie jaar plaatsing in een rijkswerkinrichting worden veroordeeld. Een gelijke straf bedreigt hem, die openlijk voor zijn armoede uitkomt, dat wil zeggen: bedelt. Bedelarij is een overlast, de bezitters aangedaan door de niet-bezitters. In de niet-kapitalistische Middeleeuwen beschouwde men een dergelijke overlast als zeer nuttig en bevorderlijk voor het zieleheil van de bezitters, en tevens als een heilzame verootmoediging voor de niet-bezitter. Het bedelen werd opgenomen in de orde-regels van monniken, die naar heiligheid streefden. De kapitalistische moraal acht evenwel een aantasting van de gemoedsrust van de bezitters verwerpelijk. In de kapitalistische moraal wordt de armoede bestreden zonder hartelijkheid of liefde, met kou-

de, strakke wettelijke maatregelen, juist zoals men andere dingen bestrijdt, die hinderlijk zijn voor de samenleving: de colorado-kever of gladheid van de wegen.

De moraal wordt zuiver utilitaristisch, en Götz Briefs stelde de wet op van de grensmoraal: het peil van de moraal (in traditionele zin) in handel en industrie wordt bepaald door die ondernemer, die de minste scrupules heeft.

De aanhanger van het Kapitalisme heeft geen reden, de aanhanger van het Communisme zijn gebrek aan moraal te verwijten.

WAARHEID.

Het standpunt van Communisme en Kapitalisme ten opzichte van het waarheids-begrip ligt al geheel in het voorgaande punt opgesloten.

Alle totalitaire stelsels hebben een voorkeur voor het „doen” boven het „denken” gemeen. Het zuivere denken, dat streeft naar objectieve waarheidskennis, ondervindt bij hen weinig waardering. Zij achten het leven van een kloosterling in een contemplatieve orde een lui en nutteloos bestaan, want dit is een soort denken, dat van daden afhoudt. Denken heeft alleen zin, als het tot daden leidt, als het de uitvoering van praktische opgaven vergemakkelijkt of daartoe aanzet. Het zijn vooral Fascisme en Nationaal Socialisme geweest, die deze leer van de „mythe” stelselmatig hebben uitgewerkt. Mussolini zeide, dat de absolute waarheid dood maakte; de levende waarheid moest iets zijn, dat prikkelde tot actie en energie. Het Communisme heeft volkomen dezelfde opvatting. Iets wordt als waar voorgesteld, niet omdat het met de werkelijkheid overeenkomt, maar omdat het in staat is, de aanhangers wilskracht en enthousiasme te schenken. Waar zijn alle beweringen en alle denkbeelden, die strekken tot versterking en verbreiding van het Communisme.

Een dergelijke systematische theorie omtrent de waarheid is van kapitalistische zijde nimmer ontvouwd, maar de praktijk ontwikkelde zich desondanks in volkomen dezelfde zin. De economische

leer, die oorspronkelijk, zelfs nog in de tijd van Adam Smith, een krachtig pleidooi voor de arbeiders voerde, verwerd in de periode van kapitalistische opbloei al heel spoedig tot de beruchte „dismal science”, de naargeestige wetenschap, die niet anders deed dan het stuitende kwaad, de hartverscheurende ellende in deze maatschappij goedpraten en als onvermijdelijk afschilderen.

Ricardo leert, dat de wet van vraag en aanbod nauwkeurig toegepast moet worden op de arbeidsmarkt. Er is geen verschil tussen arbeid en enige andere koopwaar. De arbeidersbevolking zal zelf moeten zorgen, dat er juist zoveel aanbod van arbeidskrachten is als overeenkomt met de behoeften van de industrie. Is dit het geval, dan ontstaat een natuurlijk evenwicht, waarbij de arbeider juist voldoende kan verdienen om in leven te blijven. Is het aanbod van arbeidskrachten groter dan de vraag, dan moet het loon dalen beneden het bestaans-minimum, en zal een deel van de arbeidersbevolking van honger moeten omkomen. Dit is ook juist, want deze mensen zijn overtollig; de maatschappij heeft er geen behoefte aan, dat zij in leven blijven.

Wat zedelijk peil betreft, onderscheidt deze leer zich in geen enkel opzicht van de onbarmhartigheid, waarmee men in het communistische Rusland en in andere communistische staten de „vijanden van het volk” verdelgt, of waarmee het Nationaal-Socialisme het uitmoorden van krankzinnigen, ongeneeslijke zieken, invaliden, Joden en andere als schadelijk of overbodig beschouwde bevolkingsdelen bepleitte. Het enig verschil is, dat deze mensen door Communisme en Nationaal-Socialisme worden opgeofferd voor het heil van de collectiviteit, terwijl de kapitalistische economie hun hongerdood noodzakelijk achtte voor het welzijn van een kleine groep bezitters.

De Engelse econoom Malthus leert, dat aalmoezen en liefdadigheid verwerpelijk zijn. Wie uit misplaatste barmhartigheid een arme in het leven houdt, handelt daardoor in strijd met het maatschappelijk belang.

Dergelijke theorieën werden met gretigheid aan-

vaard door hen, die van de maatschappelijke wan-
toestanden profijt trokken. Voor de bezitter, wiens
hart nog door een vleug van medelijden en deernis
verontrust werd, was het een troost, door zulke
eminente geleerden aangespoord te worden, zich
niet te bekommeren om het lot van de arbeidende
klasse. De wetenschap, de wetenschappelijke waar-
heid, was gesteld in dienst van het onrecht.

Oorspronkelijk hangt er nog een idealistisch
vleugje over deze intellectuele hardheid des ge-
moeds. De Engelse geleerde Dr. Andrew Ure, die
in 1835, na een reis door de industriegebieden
van Groot Brittannië, zijn boek „The Philosophy
of Manufactures” schrijft, is blind voor alle ge-
varen en bezwaren, maar kennelijk niet uit on-
verschilligheid voor menselijk geluk, doch puur en
alleen bevangen door de religie van de vooruit-
gang. De techniek zal alles schoner en beter ma-
ken. Zij is menslievend, want zij bespaart de
werkman zware en eentonige arbeid. Mits met
wijsheid benut, is zij de schoonste stoffelijke gift
van de Voorzienigheid, een zegen voor de armen.
De fabrieken — men stelle zich de Engelse fa-
brieken uit 1835 voor! — beschrijft hij als weidse
zalen, waar de weldadige stoomkracht zijn my-
riaden gewillige dienaren bijeenbrengt. Het zijn
„schitterende gebouwen, welke in aantal, waarde,
nuttigheid en vernuftige constructie die veelver-
heerlijkte gedenktekenen van Aziatisch, Egypt-
tisch en Romeins despotisme verre in de schaduw
stellen.”

Zo lang men nog een katoenspinnerij mooier kan
vinden dan het Colosseum, en de aanblik van een
glasblazerij verkiest boven het panorama van de
Akropolis, is het misschien ook nog mogelijk te
geloven, dat verbetering van de levensvoorwaar-
den van de arbeiders een nadeel voor de samen-
leving moet zijn. Maar dit soort idealistisch ver-
nis slijt vrij snel af, en dan blijft alleen de harde,
botte ondergrond van het niets ontziende brute
eigenbelang over. In later jaren wordt een van
de machtigste strijdmiddelen van het groot-kapi-
taal, dat het zich meester heeft gemaakt van de
volks-voorlichting door middel van de pers. In

het ene land is dit in groter mate het geval dan in het andere, maar overal is het voelbaar.

Bevolkingen worden tegen elkaar opgehitst door leugencampagnes; beurs-speculaties worden gesteund door tendentieuze berichtgeving; het ijzeren gordijn van de welbewuste verzwijging wordt neergelaten over de acties van het groot-kapitaal in zijn internationale vertakkingen. Op een feest van de New-York Press Association zeide de Amerikaanse redacteur John Swinton: „Zoiets als een onafhankelijke pers is er in Amerika niet, uitgezonderd wellicht in de provincie-stadjes. Gij weet het allen en ik weet het. Niemand van u waagt het, een mening eerlijk uit te spreken. Doet ge dat, dan weet gij vooruit, dat ze nooit in druk zal verschijnen. Men betaalt mij 150 dollars, als ik mijn eerlijke mening niet schrijf in de krant, waarvoor ik werk. Anderen onder u betaalt men gelijke salarissen voor dezelfde dienst. Als ik toeliet, dat in een enkele uitgave van mijn krant een eerlijke mening werd gedrukt, dan zou het met mijn betrekking, evenals met Othello, uit zijn, eer vier en twintig uur verstreken waren. De man, die zo dwaas zou wezen, zijn mening eerlijk te schrijven, lag spoedig op straat, op zoek naar een andere betrekking. Het is de plicht van ons journalisten om te liegen, te verdraaien, te beschimpen, te kwispelstaarten aan de voeten van de mammon, en zijn land en zijn geslacht voor het dagelijks brood of wat op hetzelfde neerkomt voor zijn salaris te verkopen. Wij zijn de werktuigen en de vasallen van de rijke lui achter de coulissen. Wij zijn marionetten. Zij trekken aan de touwtjes en wij dansen. Onze tijd, onze talenten, ons leven, onze vaardigheden, alles is eigendom van die mensen. Wij zijn intellectuele prostituees.”

Dr. Beekman, aan wiens boek „God — Mens — Techniek — Wetenschap” dit citaat is ontleend, merkt op, dat het in Europa niet zo veel beter is. In elk geval kan men vaststellen, dat de positie van de redacteur van een blad, dat de belangen van het Kapitalisme dient, niet veel verschilt van die van zijn communistische collega.

De aanhanger van het Kapitalisme heeft geen re-

den, de aanhanger van het Communisme zijn gebrek aan zin voor waarheid te verwijten.

RECHT.

Voor het Communisme zijn alleen de politieke gevolgen van een wet van betekenis. De wet is een instrument, dat gemobiliseerd wordt in dienst van de revolutie. Men moet haar veranderen, naar gelang dit het beste uitkomt voor de communistische strijd. Met recht en rechtvaardigheid heeft de wet niets te maken. Lenin zeide, dat hij geen andere rechtsregels kende dan het bougeoisrecht. Het economische regime van de communistische staat, verklaarde hij met nadruk, zal noch vrij, noch rechtvaardig zijn.

De Franse revolutie, wier vrijheidsideaal zich tegen elke vorm van binding van mens aan mens kante, keerde zich ook tegen de aaneensluiting van mensen in verenigingen. Een wet van 1791 verbood het oprichten van verenigingen van patroons of werklieden. Reeds twaalf jaar later, in 1803, werd dit verbod beperkt, doch uitsluitend ten aanzien van de patroons. Verenigingen van werkgevers waren voortaan alleen verboden, indien zij ten doel hadden „de lonen op onrechtvaardige en misplaatste wijze te verlagen”. Prof. Mr. M. W. F. Treub merkt hierover op, dat het aldus geformuleerde verbod „vooral bij toepassing door een uit de bourgeoisie gekozen rechterlijke macht haast gelijk stond met vrijlating van elke patroonsvereniging. Voor de werklieden daarentegen werd het coalitieverbod in zijn volle gestrengheid gehandhaafd. Zo spoedig ontaardde het misschien tegennatuurlijke, maar althans uit hogere motieven gesproten coalitieverbod van 1791 in een het klassebelang der heersende bourgeoisie dienend verbod van werkstaking als middel tot verkrijging van verbetering van arbeidsvoorwaarden. Het verenigingsrecht der werkgevers werd alleen beperkt, voor zover de vereniging ten doel had de lonen „injustement et abusivement” te verminderen en het oordeel of de qualificatie van onrechtvaardigheid in een gegeven geval paste, werd overgelaten aan personen, die hieromtrent

in het algemeen overeenkomstige beschouwingen huldigden als de werkgevers zelve. Het verenigingsrecht daarentegen werd aan de werklieden ontzegd onverschillig of de loonsverhoging, die zij in en door verenigingstrachtente verkrijgen, al dan niet billijk en rechtvaardig was." Geheel onafhankelijk van Franse invloeden, vaardigde ook Engeland in 1800 een wet uit „to prevent unlawful combinations of workmen". Eerst onder de druk van de wassende kracht van de arbeidende klasse werd deze ongelijkheid uit de wetten verwijderd, in Frankrijk in 1864, in Engeland in 1871, in Nederland in 1872.

Van 1838 tot 1907 gold in het Nederlandse arbeidsrecht de regeling, reeds eerder in deze brochure vermeld, dat de rechter, in geschillen tussen „meester" en „dienst- en werkboden", verplicht was aan de beweringen van de meester „op zijn woord, des gevorderd met ede gesterkt" geloof te hechten.

In de tijd van de opkomst van het moderne kapitalisme kennen de staatsrechtelijke theorieën aan de staat geen andere taak toe, dan de openbare orde en rust te beschermen. Met het arbeidersvraagstuk hield de overheid, naar een woord van Treub, zich alleen bezig „om het arbeidersvolk bij zijn zucht naar lotsverbetering in toom te houden". Dr. Andrew Ure schrijft in 1835: „Elke geest, die niet door hartstocht verblind is, zal versted staan over het feit, dat er in het Britse Lagerhuis 93 mannen te vinden waren, die een maximum arbeidsduur voor volwassenen wilden vaststellen, een inbreuk op de menselijke vrijheid, welke geen andere wetgevende vergadering in de gehele Christenheid ook maar een ogenblik in overweging zou hebben genomen." Dergelijke voorstellen deden hem denken „aan de duisterste eeuwen van weleer".

Sinds het laatste kwart van de vorige eeuw is de geest van de wetgeving veranderd, en grondig veranderd. Er waren mensen, die inzagen, dat op den duur de maatschappelijke orde niet te handhaven zou zijn, als de maatschappij een grote groep mensen in haar midden liet verdierlijken;

er waren mensen, die inzagen, dat de arbeidsproductiviteit van beter gevoede, beter geklede, beter gehuisveste en beter onderwezen arbeiders hoger moest zijn dan die van afgestompte paupers; er waren mensen, die zich niet alleen door angst of welbegrepen eigenbelang, maar door oprechte gevoelens van naastenliefde lieten leiden in hun streven naar andere toestanden; er was, niet in de laatste plaats, de opkomende macht van de arbeidersklasse zelve. Maar er was ook steeds, bij iedere nieuwe sociale maatregel, het gemurmuur van de aanhangers van het Kapitalisme; steeds opnieuw klonk de bewering, dat dit onuitvoerbaar, noodlottig, onhoudbaar was, dat handel en industrie hieraan te gronde zouden gaan tot schade voor de arbeiders zelve. Beweringen, die elke keer onjuist bleken, en desondanks met gelijke verzekerdheid bij iedere volgende gelegenheid werden herhaald.

Ook in andere opzichten veranderde het recht. Toen het Kapitalisme op het hoogtepunt van zijn macht stond, hield het wetboek van strafrecht vrijwel alleen delicten in van het soort, waaraan arme mensen zich schuldig maken. De bepalingen tegen oneerlijke concurrentie, die het Middeleeuwse strafrecht had gekend, kwamen in dat van een kapitalistische periode niet meer voor, en eerst in 1915 werd, dank zij de activiteit van Aalberse, oneerlijke concurrentie in ons land weer tot een misdrijf gestempeld.

De gehele ontwikkeling van onze samenleving heeft er gelukkig toe bijgedragen, de greep van het kapitalistische denken op ons recht te verminderen. Dat neemt niet weg, dat de invloed van het Kapitalisme op de wetgeving werkzaam is en blijft. Minder openlijk dan vroeger wellicht, meer achter de schermen van politieke partijen en achter de coulissen van departementale beraadslagingen, maar toch altijd werkzaam. Geen land blijft hiervoor gespaard, ook al vervalt niet ieder land tot het uiterste van die Zuid-Amerikaanse staten, waarvan Ramiro de Maeztu vertelt, dat hun wetgeving meer door New-Yorkse bankierskantoren dan door hun eigen regeringen wordt opgesteld.

Sprekende over een dergelijke corruptie van het overheidsgezag, die ook de encycliek „Quadragesimo Anno” in scherpe bewoordingen hekelt, heeft de grote katholieke staatsman en denker Dr. António de Oliveira Salazar eens gezegd, dat de plutocraat de fleur du mal van het Kapitalisme op zijn slechtst is: „Bij de productie geeft hij niets om de productie, hij stelt alleen belang in de financiële manipulaties, waartoe deze aanleiding kan zijn. Op financieel gebied interesseert hem niet het regelmatige beheer van zijn kapitaal, maar wel de vermenigvuldiging daarvan door gewaagde speculaties tegen de belangen van anderen. Zijn arbeidsveld ligt buiten de georganiseerde voortbrenging van de een of andere rijkdom en buiten de normale omloop van het geld; hij erkent niet de rechten van de arbeid, de eisen der moraal, de wetten der menselijkheid. Als hij een maatschappij sticht, dan is dit om van de ingebrachte gelden te profiteren en de zaak vervolgens aan anderen over te doen; als hij zonder onkosten een concessie verwerft, zal hij deze doorverkopen als iets van geldswaarde; als hij zich meester maakt van een onderneming, dan is het om daarop de schade te verhalen, die hij elders geleden heeft. Om zijn doeleinden te bereiken gebruikt de plutocraat in het economische en in het politieke leven altijd hetzelfde middel: corruptie. Deze individuen, door sommigen ook wel grote zakenmensen genoemd, teren juist op een drietal dingen uit onze tijd: de onzekerheid van de economische toestand, het gebrek aan organisatie van het nationale bedrijfsleven, de politieke corruptie.”

Het Kapitalisme is er eerst op uit geweest, het in de wetten neergelegde recht in overeenstemming te brengen met zijn belangen. Toen de maatschappelijke en politieke ontwikkeling dit onmogelijk maakte heeft het corruptie gebruikt om aan het in de wetten neergelegde recht te ontkomen. De aanhanger van het Kapitalisme heeft geen reden, de aanhanger van het Communisme zijn gebrek aan zin voor recht en rechtvaardigheid te verwijten.

GODSDIENST.

Men kan met recht het Communisme een godsdienst noemen, een godsdienst van het aardse. Het paradijs, de heilstaat, zal eens hier op aarde, met aardse, menselijke middelen verwezenlijkt worden. In de strijd hiervoor doet het Communisme een beroep — en vaak geen vergeefs beroep — op de aanleg, die in elke mensenziel leeft voor het godsdienstige. Zoals elke leerstellige godsdienst worstelt het om de heerschappij in de mensenziel tegen andere stelsels. Het keert zich daarom tegen die andere godsdiensten van het aardse: Fascisme en Nationaal-Socialisme. Het keert zich met nog veel groter felheid tegenover de godsdienst van het bovenaardse: het Christendom. Een godsdienst immers, die leert, dat de uiteindelijke bestemming van de mens hier niet op aarde ligt maar in de hemel; die de vergelding en vereffening van alle aardse misstanden en alle aardse onrecht niet in deze wereld verwacht maar in het hiernamaals, moet de mens ervan weerhouden, al zijn energie te wijden aan een verbetering van het aardse. Een bovennatuurlijke godsdienst leert de mens berusten, maakt hem minder opstandig; in plaats van hem aan te wakkeren in zijn verzet tegen het onrecht, scheidt men hem af met een wissel op de eeuwigheid. Daarom is godsdienst opium voor het volk. Waar het de kans kreeg, heeft het Communisme daarom altijd storm gelopen tegen het Christendom. Oorspronkelijk ging het daarbij zonder enige consideratie in het werk, maar in de loop der jaren heeft het van sommige tegenstanders wel wat geleerd en heeft het hier en daar zijn tactiek verfijnd, zonder daarom in wezen iets minder onverzoenlijk te worden. Terwijl het in den beginne alle uiterlijke manifestaties van het Christendom trachtte te onderdrukken en uit te roeien, beproeft het thans, of deze uiterlijke manifestaties niet met een communistische propaganda-inhoud kunnen worden gevuld, en of het niet handiger is, een spel te drijven met de innerlijke verdeeldheid van het Christendom, dan alle vormen van Christendom tegelijk tegen zich in het harnas te jagen.

Er is niet veel scherpzinnigheid voor nodig om in te zien, dat deze nieuwe tactiek een veel erger belediging van het Christendom inhoudt dan de eerste.

Toen Mussolini, wiens felle haat tegen het Christendom voortdurend weer blijkt uit zijn gesprekken met Ciano, eens verklaarde, dat de fascistische Staat het Katholicisme zou beschermen en verdedigen, omdat het de meest verheven uitdrukking was van de Italiaanse geest, heeft de Paus dit „ketterij en erger dan ketterij” genoemd. Het is duizendmaal erger, het Christendom te verlagen tot een propaganda-middel en het voor eigen doeleinden te koesteren en uit te buiten, dan het op leven en dood te vervolgen als de gevaarlijkste vijand.

Het Kapitalisme heeft hier niet de tactiek van vervolging, wel de tactiek van misbruik aangewend.

De grief van het Communisme, dat het Christendom de laatste bestemming van de mens in de hemel legt en hem daardoor minder ijverig maakt in de verbetering van het aardse, is natuurlijk onjuist. In de eerste plaats gaat het er niet om, wat prettiger of nuttiger is: een eindbestemming hier op aarde of een eindbestemming in de hemel aannemen; het gaat er alleen om, waar deze eindbestemming in feite ligt, ongeacht of wij dit nu verkieslijk vinden of niet. En in de tweede plaats is het volstrekt niet waar, dat het Christendom de mens een minder fel ijveraar voor gerechtigheid en betere maatschappelijke toestanden maakt. De Kerk leert ons, dat wij die hemelse eindbestemming immers alleen kunnen bereiken door wat wij hier op aarde zijn en doen. Het werken in de wereld is ons een onmisbaar middel ter bereiking van het hemelse doel.

Het Christendom behoedt ons voor een valse overwaardering van het aardse; het predikt ons een zekere onverschilligheid tegenover het aardse, die nu eenmaal tegenover elk middel past. Door ons te weerhouden van overspanning, wapent het ons ook tegen troosteloosheid en wanhoop. Maar anderzijds waarschuwt het ons tegen een soort onver-

schilligheid ten opzichte van het aardse, een berusten in onrecht en wantoestanden, omdat een dergelijke onverschilligheid ons tevens de weg naar de hemel verspert. Het Christendom is geen verdovende opium, het is ook geen prikkelend gif, dat kortstondig en voor de schijn enorme kracht verleent; het is het doodgewone dagelijkse krachtvoedsel voor de werker in het aardse: het Brood des Levens.

Maar dat men het kan misbruiken heeft het met alle goede dingen gemeen. En in de bloeitijd van het Kapitalisme zijn de leer en de instellingen van Hem, die medelijden had met de schare, misbruikt ten genoegte van hen, die deze schare onderdrukten en uitbuitten. Het kwam voor, dat dienaren van het Christendom de „mistroostige wetenschap” van de economie te hulp snelden, om aan de rijken hun goed geweten terug te geven. Malthus, die het ontried armen in het leven te houden door aalmoezen, was een Engels predikant. Een ander geestelijke schreef een werkje, getiteld: „The temporal benefits of Christianity explained”. Omstreeks 1850 gaf de „Society for the Propagation of Christian Knowledge” een tractaat uit, waarin het heet:

„Merkwaardig is het te zien, hoe tengevolge van de wijze en goedgunstige beschikkingen der Voorzienigheid, mensen juist dan de grootste diensten aan het algemeen welzijn bewijzen, wanneer zij uitsluitend aan hun eigen voordeel denken.” En in het jaar, waarin Marx zijn Communistisch Manifest de wereld in slingert, schrijft zelfs een Frans katholiek tijdschrift: „Een deel van de samenleving is tot ellende gedoemd. Dat is een beschikking Gods, waaraan wij ons moeten onderwerpen. De samenleving heeft slaven nodig, zonder hen kan zij niet voortbestaan. Het is noodzakelijk, dat er mensen zijn, die hard werken en een armoedig bestaan leiden. De hard-zwoegende arme, die zijn lot met berusting draagt, zal daarvoor een eeuwige beloning en genoegdoening ontvangen.”

En terwijl aldus de onderliggende klasse werd vertroost, kon de bezitter zich opbeuren met een

ander moraal-theologisch tractaat, dat de titel droeg: „How to make the best of the two worlds”, en waarin een volgeling van Hem, die gepreekt had over het oog van de naald en de kameel, aan zijn lezers uitlegde, hoe men op deze wereld een kapitalist kon zijn, en tegelijk de zekerheid bezitten van gelukzaligheid in de andere wereld. Was het eigenlijk wel zo moeilijk? Hoe kon men kapitalist zijn of worden, zonder de stellingen in praktijk te brengen, dat zuinigheid en vlijt huizen als kastelen bouwen, dat ledigheid des duivels oorkussen is, dat eerlijk het langst duurt? En was juist in deze stellingen niet het hoogste van de Christelijke moraal samengevat? De arbeider was lui, dom, onnadenkend, onzindelijk; hij verspilde zijn karige centen aan drank, en mishandelde vrouw en kinderen in dronkenschap; misdadigers en publieke vrouwen kwamen bijna zonder uitzondering uit de arbeidersklasse voort. De kapitalist daarentegen was een ijverig, intelligent wezen, dat met overleg te werk ging en een goed verzorgd uiterlijk en goede omgangsvormen had; hij leefde spaarzaam en sober; nam personeel in dienst, dat zijn vrouw de lasten van de huishouding uit handen nam, gaf zijn zoons een goede opvoeding en behoedde zorgvuldig de deugd van zijn dochters. Het kon niet twijfelachtig zijn, wie van beide, de kapitalist of de arbeider, de beste Christen was.

De wilde stormloop van het Marxisme, dat geen onderscheid wist te maken tussen schijn en wezen, dat alle gevestigde instellingen wilde omverwerpen zonder zich te bekommeren om hun innerlijke waarde, dreef de verdedigers van het Kapitalisme en de verdedigers van het Christendom in één front tezamen. De verdedigers van het kapitalistische stelsel werden meer dan vroeger bereid, het Christendom met hun geld en hun invloed te steunen, niet omdat het waar, goed of schoon was, maar omdat het de vijand van het Marxisme was.

De christelijke Kerk heeft zich nimmer laten omkopen, maar hetzelfde kan helaas niet van alle christenen gezegd worden. Hun lauwheid, hun

innerlijke vervreemding van de ware christelijke geest heeft het begrip „Christendom” bij miljoenen in discredit gebracht. Want zij hebben toegelaten, dat hun naam, hun instellingen en hun beginselen uitgebuit en geëxploiteerd werden, jaren en jaren achtereen, ten bate van een in wesen anti-christelijke maatschappelijke orde. En het zij nogmaals gezegd: een dergelijke uitbuiting en exploitatie (zoals het Communisme deze thans ook hier en daar begint te beproeven) is een veel afschuwelijker ontheiliging en belediging dan de felste kerk-vervolging (zoals het Communisme deze tot dusver meestal heeft ontketend). De aanhanger van het Kapitalisme heeft voorwaar geen reden, de aanhanger van het Communisme zijn gebrek aan eerbied voor de godsdienst te verwijten.

VADERLANDSLIEFDE.

„Verscheurt Uw vlaggen”, schreef de Franse dichter Lamartine als woordvoerder van de sociale revolutie: „Een andere stem roept ons nu toe, dat alleen haat en zelfzucht een vaderland kennen. De broederlijke liefde kent er geen!” De proletariërs aller landen moeten zich verenigen in de internationale klassenstrijd, om te geraken tot de heilsorde, waarin geen staat en geen overheid meer nodig zullen zijn, omdat ieder zich uit eigen beweging in dienst van de gemeenschap stelt. De marxistische leer, dat vaderlandsliefde een verouderd, gevaarlijk bourgeois-begrip is, is in brede kringen ingeslagen. Zoals steeds was het ook hier weer de maatschappelijke ontwrichting, veroorzaakt door het Kapitalisme, die er de voedingsbodem voor leverde.

Als Thomas van Aquino in zijn Summa Theologica uiteenzet, dat na de plichten jegens God er geen heiliger zijn dan die, welke uit de piëteit jegens ouders en jegens het vaderland voortvloeien, dan wijst hij er op, hoe wij ons vaderland dankbaar moeten zijn, omdat het ons de mogelijkheid van leven en levensonderhoud biedt. De piëteit jegens ouders en vaderland berust in laatste instantie op de erkentelijkheid, voor wat zij ons

geboden hebben. En zoals het psychologisch verklaarbaar is, dat de kinderlijke genegenheid wegwijnt tegenover ouders, die een kind verwaarlozen en mishandelen, zo is het ook niet verwonderlijk, dat de vaderlandsliefde een leeg begrip wordt voor de man, die precies zo arm, precies zo berooid, precies zo onontwikkeld, precies zo rechteloos, precies zo misbruikt is als zijn mede-proletariër, die in een ander land en in dezelfde ellende leeft als hij. Wanneer men verstoken wordt van al datgene, wat de glorie van een land en een volk uitmaakt, wanneer men als massa-mens opeengehoopt leeft in de achterbuurten van fabrieksteden zonder plaatselijke kleur en plaatselijke tradities, wanneer men alle contact verloren heeft met de geschiedenis van het voorgeslacht, wanneer men op geen enkele wijze kennis krijgt van litteratuur, kunst en wetenschap, dan verschrompelen de banden met het nationaal-eigene.

Afsterven doen die banden nooit geheel bij de normale mens. Zelfs waar men de kerk mijdt, die toch ook nog altijd een brug slaat naar cultuur en traditie, blijven geboortegrond en moedertaal nog altijd iets gemeenschappelijks geven.

Toen in 1914 de eerste wereldoorlog uitbrak, bleek de vaderlandsliefde van het West-Europese proletariaat ondanks de beproevingen, waaraan het in een kapitalistische samenleving onderworpen was geweest, nog altijd sterker dan de internationale utopieën. Het was niet gelukt, de proletariërs aller landen te verenigen.

De kapitalistische interessen hebben elkander in ieder geval op internationaal terrein heel wat gemakkelijker gevonden dan de proletarische. Toen men aan de Amsterdamse koopman van Bylandt in 1628 verweet, dat hij tijdens de vrijheidsoorlog van zijn vaderland proviand leverde aan de vijand, gaf hij het beroemde antwoord: „Als ik om in de handel te verdienen, door de hel moest gaan, ik zou er de brand van mijn zeilen aan wagen. De handel moet vrij zijn in alles en mag door geen krijgsverrichtingen worden weerhouden.” De Franse soldaten, die tijdens de eerste wereldoorlog verbloeden in het door Franse fabrieken

aan de Duitse vijand geleverde prikkeldraad, hebben ervaren, dat Van Bylandt niet de laatste van zijn soort was.

De internationale verbindingen van het kapitalisme en de opvatting, dat aan geld geen lucht kleeft, tonen zich niet altijd zo duidelijk en openlijk. De bankier, die een tip geeft aan zijn collega in een ander land en daardoor een zware slag toebrengt aan de financiële herstel-politiek van zijn regering, wordt minder makkelijk gegrepen dan de arbeider, die sabotage pleegt in een munitie-fabriek of de soldaat, die deserteert. De grote zakenman, die hoge ambtenaren omkoopt of met zijn financiële en economische machtsmiddelen chantage pleegt op de ministers van zijn land, wordt minder gauw het middelpunt van de publieke verontwaardiging dan arbeiders, die een politieke staking ontketenen of oproer maken.

Maar zij allen handelen even verwerpelijk, of liever gezegd, de man die zo handelt uit egoïstische winzucht handelt nog verwerpelijker dan de man, die gedreven wordt door een vals idealisme. De aanhanger van het Kapitalisme heeft voorwaar geen reden, de aanhanger van het Communisme zijn gebrek aan vaderlandsliefde te verwijten.

EIGENDOM.

Het Communisme is gekant tegen de particuliere eigendom en tegen de economische vrijheid. Dit is zelfs de bekendste leerstelling van het Communisme geworden. Eerst na de bezetting, die ons de verschrikkingen van de geestelijke onvrijheid onder een totalitair stelsel bracht, is men ook meer aandacht gaan wijden aan de veel verderfelijker stellingen en methoden van het Communisme op niet-materieel gebied.

Ogenschijnlijk is de tegenstelling tussen Kapitalisme en Communisme nergens sterker dan hier, op het punt van de persoonlijke eigendom. In feite heerst ook hier een grote mate van overeenstemming. De schreeuwende ongelijkheid in de verdeling van de eigendom, waartoe het Kapitalisme geleid heeft en noodzakelijkerwijze moest leiden,

doet in feite evenzeer afbreuk aan het instituut van de eigendom als de communistische leer.

Van een maatschappij, gegrond op het instituut van de persoonlijke eigendom, kan men alleen spreken, indien inderdaad een grote meerderheid van de in die maatschappij levende personen zelf eigendom heeft. Niemand zal durven beweren, zegt Chesterton, dat de instelling van het huwelijk in hoog aanzien staat in het hertogdom Sutherland, wanneer de hertog alle vrouwen uit dit gebied in zijn harem verenigd heeft. Maar niemand zal ook mogen beweren, dat de instelling van de persoonlijke eigendom in hoog aanzien staat in een gebied, waar alle bezit verenigd is in de handen van enkelen of een enkeling.

Het Communisme concentreert de eigendom in de handen van de Staat, het Kapitalisme concentreert de eigendom in de handen van enkele kapitalisten. Ongetwijfeld staat een stelsel, dat de eigendom toevertrouwt aan de Staat, die de hoeder moet zijn van het algemeen welzijn, zuiver moreel gezien hoger dan een stelsel, dat de eigendom toevertrouwt aan een aantal lieden, die uitsluitend door hun eigenbelang geleid worden. In de praktijk zijn beide stelsels verderfelijk.

Want de mens, die niets bezit, waar hij in tijden van nood op terug kan vallen, is voor zijn bestaan volkomen afhankelijk van anderen. Alle theorieën over persoonlijke vrijheid, alle erkenningen van staatkundige gelijkheid, alle toekenning van algemeen stemrecht, alle artikelen over gelijkheid voor de wet, alle bereidheid tot het verlenen van medezeggenschap, al deze dingen zijn waardeloos speelgoed, zolang mensen economisch met handen en voeten zijn gebonden aan anderen. De weerstandskassen van de vakverenigingen, de fondsen van de sociale verzekeringen en andere vormen van collectief bezit van de arbeidersklasse zijn tot dusver de gevaarlijkste materiële wapenen geweest in de strijd tegen het kapitalisme, omdat zij het de arbeider mogelijk maakten in het leven te blijven, ook al vond hij 's Zaterdags geen werkgever bereid, hem een weekloon te betalen. Hij kon nu onderhandelen

over arbeidsvoorwaarden, hij kon in de politieke strijd een positie kiezen, die de werkgever onwelgevallig was, zonder bevreesd te zijn, dat dit hem en zijn gezin tot de bedelstaf zou brengen.

Niet voor niets heeft de encycliek Quadragesimo Anno aangedrongen op bezitsspreiding en op opheffing van de arbeidersklasse uit de situatie van proletariaat. Het is immers een tweesnijdend middel, dat tegelijkertijd de bewegingsvrijheid van het Kapitalisme aanzienlijk inperkt, en de voedingsbodem voor het Communisme verstikt.

De ontwikkeling, die de samenleving op dit punt in de laatste honderd jaar heeft meegemaakt, leidde langzamerhand tot een uitgebreide wetgeving op sociaal en economisch gebied. Bij iedere stap in deze richting klonken opnieuw de klachten van de aanhangers van het Kapitalisme, dat **de** economie — waarmee ze hun eigen economische theorieën bedoelden — zich hiertegen verzette, en dat **de** vrijheid — waarmee ze hun eigen vrijheid bedoelden — ten onder ging. Het is zeker merkwaardig, dat deze klachten nooit zo luid weerklonken, wanneer trusts of kartels een on-economische monopolie-politiek dreven en de vrijheid aan banden legden.

De aanhanger van het Kapitalisme, die zich over aantasting van zijn vrijheid beklaagt, mag wel bedenken, dat de slavernij, waarin het Kapitalisme de mensheid en niet in de laatste plaats de kapitalisten zelf, geestelijk en materieel gestort heeft, een veel geniepiger, veel heimelijker en veel verder gaande aantasting van zijn vrijheid inhoudt. Zeer zeker heeft hij geen reden, de aanhanger van het Communisme zijn gebrek aan eerbied voor economische vrijheid en persoonlijke eigendom te verwijten.

GEZIN.

Alle totalitaire stelsels staan in wezen vijandig tegenover het gezin. Het gezonde gezin is het kleine koninkrijk van de zelfstandige burger. Het is de drager van godsdienstige en maatschappelijke tradities, en vormt de beste bescherming van de persoonlijkheid omdat het de grootste rem is

tegen alle uiterlijke en innerlijke gelijkschaking. De geïsoleerde mens, buiten gezinsverband, heeft gewoonlijk weinig houvast tegenover de aanspraken van de collectiviteit.

Toen het in Rusland aan de macht kwam, heeft het Communisme getracht het gezinsleven te vernietigen door middel van de wetgeving. De echtscheiding werd zo gemakkelijk gemaakt, dat het huwelijk verwerd tot een eenzijdig en onmiddellijk opzegbaar contract, en de positie van het natuurlijke kind stelde men volkomen gelijk aan die van het wettige. Deze proefneming is mislukt en zelfs zo sterk mislukt, dat men heden ten dage op menig punt in de wetgeving tot regelingen is gekomen, die veel conservatiever en strenger zijn dan die in niet-communistische staten. De echtscheiding wordt verachtelijk aangeduid als een „bourgeois“-verschijnsel, het natuurlijke kind sterk achtergesteld bij het wettige. Dit neemt niet weg, dat nog steeds het gezin uit elkaar georganiseerd wordt, en dat de kinderen toebehoren aan de staat, niet aan de ouders.

Dit standpunt, waartoe het Russische Communisme zich geleidelijk ontwikkelde, is van meet af aan ingenomen door Nationaal-Socialisme en Fascisme. Het kind behoort aan de staat. Men verheerlijkt het gezinsleven in officiële publicaties, in feite richt men het te gronde door middel van allerlei organisaties, die vrijwel volledig op de vrije tijd van de gezinsleden beslag leggen. In hun jeugdverenigingen worden de kinderen stelselmatig vervreemd van de ouders en het voortbrengen van veel gezonde rasgenoten acht men van groter waarde dan het handhaven van de oude huwelijksmoraal.

De ontwrichting van het gezinsleven was echter al lang voordien ingeluid door het individualistische Kapitalisme. Misschien kan men het ontstellende toenemen van het aantal echtscheidingen niet rechtstreeks op de debet-rekening van het Kapitalisme schrijven, maar zeker is het, dat Kapitalisme en echtscheidingsrage voortkomen uit dezelfde mentaliteit van ik-zucht. Men kan dit ook hieruit zien, dat de echtscheiding oor-

spronkelijk alleen voorkwam in die kringen, die het sterkst met kapitalistische opvattingen doordrongen waren. Eerst langzamerhand werd dit nieuwe instituut meer populair.

Dat wil evenwel niet zeggen, dat zolang ook het gezinsleven van het proletariaat onaangetast bleef. De algemene verdierlijking tengevolge van de voorwaarden, onder welke de arbeid werd verricht; de opeenhoping in slechte en te kleine behuizingen in de grote fabriekssteden; de geringe ontwikkeling; de vrouwen- en kinderarbeid — zij alle droegen ertoe bij elk gezond gezinsleven onmogelijk te maken. Voor velen waren drank en geslachtsgenot de laatste levensvreugden, die nog overgebleven waren, de laatste kans, om de ellende van het bestaan een ogenblik te vergeten. De ouders huisden met half-volwassen kinderen in een enkele kamer, waarbij niet zelden het gezin nog was uitgebreid met jonge, ongehuwde commensaals. Jongens en meisjes, mannen en vrouwen werkten zonder veel toezicht door elkaar op de fabriek, en het spreekt haast vanzelf, dat alle instincten werden uitgeleefd, voorzover ze niet door de slechte lichamelijke toestand waren afgestompt. Prostitutie en drankzucht werden vaak bewust aangemoedigd, als middelen om het volk gedwee en rustig te houden.

Dr. Andrew Ure, wiens boek al eerder werd aangehaald, beschrijft de kinderarbeid in de Engelse textielfabrieken met groot enthousiasme. Elke minuut moeten zij ongeveer vijftien seconden met de machine bezig zijn; de rest van de tijd hebben zij voor zich zelf, zodat zij in werkelijkheid eigenlijk maar drie uur per dag werken en negen uur vrij zijn. Hij geeft toe, dat de kinderen er mager en ongezond uitzien, doch hij wijt dit uitsluitend aan de ontaarde ouders, die een deel van het loon van hun kinderen voor zichzelf besteden. Hij geeft ook toe, dat de lonen van de kinderen opmerkelijk laag zijn, doch hij meent, dat men dit eerder moet toejuichen dan betreuren, want nu zal het de ouders lichter vallen deze kinderen van de fabriek te nemen en naar school te sturen. Eens te meer blijkt hier, hoe de kapi-

talist, door zijn eigenbelang te zoeken, het algemeen welzijn bevordert.

De onmogelijkheid van lotsverbetering en de daaruit voortspruitende onverschilligheid, gepaard aan de verslapping van alle moreel besef, bevorderde een ongeremde voortplanting. Kinderen stierven als vee; in de Franse industriegebieden was ongeveer een eeuw geleden de gemiddelde levensduur van de arbeidersbevolking dertien-eneen-half jaar. Maar desondanks wies de bevolking aan op stormachtige wijze. En toen het kapitalistische stelsel niet meer onbeperkt heerste, toen de arbeiders met eisen kwamen en toen verbeterde hygiënische toestanden de kindersterfte deden dalen, schiep dit een nieuw probleem. De industrie had behoefte aan veel arbeiders; zij was ook in staat op een klein gebied veel meer mensen te laten leven dan vroeger ooit mogelijk was geweest. Maar er waren grenzen aan behoefte en mogelijkheden, en deze grenzen werden bedenkkelijk dicht benaderd, of zelfs al overschreden. Het spook van de overbevolking doemde op.

Als de arbeider eisen stelde, dan stelde de arbeider met een groot gezin uiteraard nog hoger eisen, en deze hogere eisen hadden hun weerslag op het gehele peil van de arbeidsvoorwaarden. Het lag in de lijn van het Kapitalisme, dat dit hierop antwoordde met de strijd tegen het grote gezin en voor kinderbeperving.

In zijn hier te lande weinig bekende brochure „Social Reform and Birth Control” heeft Chesterton terecht op de nauwe band tussen Kapitalisme en kinderbeperving gewezen. Het Neo-Malthusianisme stamt van het Malthusianisme, waarvan de kapitalistische econoom Malthus, hij, die streed tegen lotsverbetering van de armen, de geestelijke vader was. Het is goed, deze stamlijn van de geboortebeperving niet te vergeten. De kapitalist, zegt Chesterton „vreest de vraag: Waarom heeft de arbeider geen hoger loon? Waarom woont zijn gezin in een slop en niet in een beter huis? Om aan deze vraag te ontkomen doet de kapitalist het voorstel, niet het huis te vergroten maar het gezin kleiner te maken.

De huiseigenaar of de werkgever zegt op de hem eigen hartelijke en prettige manier: „Ge zult niet verwachten, dat ik mijzelve van mijn geld ontdoe. Maar ik zal een offer brengen, ik zal mijzelve van uw kinderen ontdoen...”

De aanhanger van het Kapitalisme heeft geen reden, de aanhanger van het Communisme zijn gebrek aan waardering voor het gezinsleven te verwijten.

SLOTWOORD

In een van zijn laatste werken schreef de Oostenrijkse econoom Leopold von Mises: „Democratie is onverbreekbaar verbonden met Kapitalisme. Zij kan niet bestaan, waar de planmatigheid wordt betracht.” In het voorgaande hebben wij gezien, hoe innig Kapitalisme en Communisme verbonden zijn, en hoe Kapitalisme met inwendige noodzaak Communisme oproept. En Communisme is dictatuur. Zou de stelling van Von Mises juist zijn, dan bestond er dus voor de mensheid geen andere mogelijkheid dan een communistische of een andere dictatuur. Mussert of Moskou!

De Christen kan nooit bereid zijn, dit dilemma te aanvaarden. Waar hij niet blijft strijden voor de persoonlijke waardigheid van de mens, verquist hij zijn taak. Hij moet elk soort zuiver op het aardse gerichte totalitarisme verafschuwen, ongeacht of dit totalitarisme de staat, het ras, het proletariaat of de mammon tot allesbeheersende afgod stelt.

Wanneer een volk vecht op leven en dood, kan het niet kieskeurig zijn in zijn sympathieën en bondgenootschappen. Toen Nederland bezet was door Duitsland, was elke kogel, die tegen Duitsland werd afgeschoten, een kogel voor de bevrijding van Nederland, ook al werd die kogel op bevel van Stalin afgevuurd.

De Christen verkeert in een positie, die hiermede niet te vergelijken valt. Als zodanig levert hij een geestelijk gevecht, met geestelijke wapenen om

geestelijke goederen. Hij hoeft daarbij niet het bondgenootschap te weigeren aan elkeen, die zelf niet ook Christen is, maar hij zal kritisch moeten zijn. Op een zeker vlak, tot op zekere hoogte, is samenwerking zeer wel mogelijk met anderen, die — om welke reden dan ook — dezelfde geestelijke goederen nastreven als de Christen. Er is tot op zekere hoogte, een bondgenootschap mogelijk met degenen, die dezelfde positieve doeleinden hebben. Maar hier is niet, als in een oorlog, een bondgenootschap mogelijk met degenen, die alleen maar dezelfde vijanden hebben. Wanneer de Christen zich met het Kapitalisme verbindt, om afbreuk te doen aan het Communisme, compromitteert hij zijn beginselen evenzeer als wanneer hij zich met het Communisme verbindt om het Kapitalisme afbreuk te doen.

De afschrik, die de meedogenloze, alle menselijke persoonlijkheid vernietigende tyrannie van het Communisme hem inboezemt, mag hem nooit de ogen doen sluiten voor de niet minder heidense tyrannie van het Kapitalisme. Een van de nieuwste verdedigers van het kapitalistische individualisme, de econoom F. A. Hayek, zegt in zijn brochure „Het ware en het valse individualisme“: „Wij moeten het feit aanvaarden, dat het behoud van de persoonlijke vrijheid onverenigbaar is met een volledige bevrediging van onze persoonlijke opvattingen ten aanzien van de verdelende rechtvaardigheid.“

De Christen zal het bondgenootschap van deze lieden, die de persoonlijke vrijheid willen verdedigen ten koste van onrecht, evenzeer moeten ontvlieden als het bondgenootschap met communisten, die het recht van de onderdrukte willen verdedigen ten koste van de persoonlijke vrijheid. Hij heeft dat in het verleden te weinig beseft, en deze schuld van de Christen heeft zich gewroken op het Christendom.

Dat is het punt, waar wij op het ogenblik staan. Wij weten nu, uit bittere ervaring, dat onze strijd tegen het Communisme vals zal klinken en vals zal zijn, indien hij niet een even onverbitterlijke strijd impliceert tegen het Kapitalisme. Wij kun-

nen het Kapitalisme niet stilzwijgend aanvaarden en ons beperken tot het verzachten van zijn kwade gevolgen of het afsnijden van zijn zogenaamde uitwassen. Wij zullen het als stelsel tot in zijn fundamenten hebben te bestrijden en af te breken, omdat het individualisme en de verheffing van het winstmotief tot allesbeheersende norm, waarop het berust, ketterijen zijn en niets anders. Zoals elke ketterij is ook het Kapitalisme een vereenzijdiging van een waarheid. De waarheid, die in het Kapitalisme steekt is deze: dat rijkdom op zichzelf genomen een goed is. „Goed is de rijkdom, als hij zonder zonde is”, zegt de Heilige Schrift. (Eccli. 13 : 24). Maar zij voegt er de waarschuwing aan toe, dat rijkdom zelden zonder zonde is: „Wie handel drijft, ontkomt moeilijk aan misdrijf, en een koopman blijft niet vrij van zonde. Om geld hebben velen gezondigd, want wie rijk wil worden, doet een oogje toe. Zoals men een pin slaat tussen de voegen der stenen, zo wringt de zonde zich vast tussen koop en verkoop.” (Eccli. 26 : 28-27 : 2). Des te meer eer daarom aan degene, die kon zondigen en het niet deed: „Gelukkig de rijke, die ongerept wordt bevonden, en de mammon niet na loopt. Wie is hij: dan gaan wij hem prijzen, want iets groots volbracht hij bij zijn volk.” (Eccli. 31 : 8-9).

Het is geen deugd om rijk te zijn, evenmin als het een deugd is om arm te zijn. Rijkdom en armoede hebben beide hun beproevingen en bekoringen. De arme, die geen hoger levensdoel kent dan van zijn ene gulden twee gulden te maken, is evenzeer door de kapitalistische geest aangetast als de millionnaire, die geen hoger levensdoel heeft dan zijn kapitaal te verdubbelen. En tot beiden is het woord gericht:

Wijsheid staat in waarde gelijk met een erfenis,
een groot goed is het voor hen, die het zonlicht
aanschouwen;
want wijsheid beschermt, en rijkdom beschermt,
maar de kennis der wijsheid geeft bovendien
leven aan wie haar bezit.

(Prediker 7 : 11-12).

WITTE CEL - REEKS

In deze reeks verschenen
of zijn ter perse :

EEN WOLF IN SCHAAPSKLEREN
(De Comm. Partij Nederland)

EENHEIDS VAK BEWEGING, DE
COMEDIANT

EEN KAST VOL RODE MANTELS
(Mantelorganisaties van de C.P.N.)

HET HEK VAN DE DAM
(Comm.-anarchistische groeperingen)

DE VIJFDE COLONNE
(Internat. comm. infiltratie)

KERK EN KOMINTERN (uitverkocht)

KEN DE VIJAND!
(Panorama van de Sovjet-Unie)

RODE TERREUR OVER JOEGO-
SLAVIË (uitverkocht)

HET TWEEDE FRONT (uitverkocht)

KATECHISMUS OVER HET COM-
MUNISME

OOST-DUISSLAND IN DE RODE
GREEP

DE VROUW NAAST HAAR VOETSTUK

DE MARXISTISCHE LAPPENDEKEN

KAPITALISME, VADER VAN HET
COMMUNISME